

Рисале-и Нур Жыйнагынан

**26 - КАТ МААНИЛҮҮ
СУРОО ЖООПТОР**

Бедиуззаман
САИД НУРСИ

Рисале-и Нур жыйнагынан

26- КАТ МААНИЛҮҮ СУРОО-ЖООПТОР

Китептин түп нускасынын аталышы:

Yirmialtıncı Mektub

Автору: Бедиуззаман Саид Нурси

www.nurilim.com

Copyright © Бардык укугу корголгон

© «Ыйык Биримдик» Ислам борбору ДУ

№ 32 «05» 08 2013.

«Рисале-и Нур» кыргызчага которулганда «Нурдуу Каттар» дегенди түшүндүрөт. «Рисале-и Нур» китептери – Кураны-Каримдин аяттарын ачыктаган күчтүү жана акыйкат тафсир (Куранга түшүндүрмө). Бул китептер баштан аяк ыйман жана тавхид (Аллахтын бирлиги тууралуу) акыйкаттарынан турат жана ошондой эле, элдин бардык катмарынын түшүнүктөрүнө жараша позитивдүү илимдер менен жабдылган.

Заманыбыздагы белгилүү Ислам аалымы Бедиуззаман Саид Нурсинин «Рисале-и Нур» китептери «Ахли сүннөт валь жамаат» акыйдасына жана Имам Азам Абу Ханифа мазхабына ылайык келгендиктен, бул китептердин Кыргызстанда окулуусуна, басылуусуна жана жайылуусуна уруксат берилет.

Фатва бөлүмүнүн башчысы Шергазыев Жоробай

Катчы: Садиллаев Хамидулла
Тел.: (0312) 48-65-30

(Фатва бөлүмү) 000032

Жыйырма алтынчы кат

(Бул «Жыйырма алтынчы кат» бири-бирине байланышы аз төрт бөлүмдөн турат)

БИРИНЧИ БӨЛҮМ

بِسْمِهِ سُبْحَانَهُ وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَأَمَّا يَنْزِعَتَكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزَعٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ

Шайтан жана аны ээрчигендерге карата Курандын ынандыRARлык далилдери

Иблисти кишендеген, шайтанды күчтүү далилдер менен айласын алты кетирген жана чектен ашкан атеисттердин оозун жапкан биринчи бөлүм бейтараптуу ой-жүгүртүү аркылуу шайтандын үрөй учурган азгырыктарын ачык түрдө төгүнгө чыгарган

окуяны баяндайт. Бул окуянын кыска бир бөлүгүн он жыл мурун “Лемаат” аттуу китепчеде жазган элем. Ал төмөндөгүдөй:

Бул китепченин жазылуусунан он бир жыл мурун, куттуу Рамазан айында Стамбулдагы атактуу Баезит мечитинде хафыздарды угуп жаткам. Күтүүсүздөн өзүн көргөн жокмун, бирок кандайдыр бир рухий добуш уккандай болдум. Ал добуш оюмду өзүнө бурду. Кыялым менен кулак салдым. Карасам минтип жатты:

- Сен Куранды абдан улуу, абдан нурдуу деп жатасың. Калыс баамдап кара. Башкача айтканда, адамдын чыгармасы катары элестетип көр. Мына ошондо анын өзгөчөлүктөрүн, кооздуктарын көрө алаар бекенсиң?

Чындыгында, мен да ага алданып калдым. Адамдын сөзү деп элестетип карадым. Баезит мечитинин электр өчүргүчүн басканда айлананы караңгылык кандай каптаса, так ошондой эле ошондой элестетүү аркылуу Курандын жаркыраган нурлары да жашырына баштады. Мына ошондо мени менен сүйлөшүп жаткан шайтан экенин

түшүндүм. Көрсө, мени жарга түртүп жатыптыр. Курандан жардам сурадым. Дароо жүрөгүмө нур келип, коргонууга бекем күч берди. Ошондо шайтан менен тартышуу башталды. Айттым:

-Эй, шайтан! Бейтараптуу ой-жүгүртүү бул – эки тараптын ортосундагы бир абал. Акыйкатында сен да, инсандардын арасындагы сенин шакирттериң да айтып жаткан бейтараптуу ой-жүгүртүү бул сен ойлогондой бейтараптык эмес. Убактылуу динсиздик. Куранды адамдын сөзү деп карап ошого жараша ой-жүгүртүү бул калыс ой эмес, тескерисинче, туура эмес тарапты жактоо, жалганды кабыл кылуу жана батылды колдоо болуп саналат.

Шайтан:

-«Андай болсо Куранды Аллахтын да, адамдын да сөзү дебестен ортодо деп ойлоп көр» -деди.

Мен айттым:

-Антип айтканга да болбойт. Маселен, эки каршылаш тарап кандайдыр бир бай-

лыкты же мүлктү талашып-тартышып жаткан болсо, анда ошол мүлк экөөнөн башка бирөөнүн колуна берилиши керек же болбосо экөөнүн колу жете турган бир аралыкка коюлат. Кимиси далилдей алса, ошонусу алат. Эгер байлыкты талашып жаткан экөө тең бири-биринен өтө узак б.а. бирөө чыгышта, бирөө батышта болсо, анда эреже боюнча мүлк кимдин колунда болсо ошого тапшырылат. Анткени, аны ортодо ээсиз калтырып коюуга болбойт.

Мына, Куран да ошондой кымбат байлык болуп эсептелет. Адамдын сөзү Аллахтын сөзүнөн канчалык алыс болсо, айтылган эки тарап да ошончолук бири-биринен чексиз алыс.

Демек, жерден Үлкөр жылдызына чейинки аралыктай алыстыкта турган эки тараптын ортосундагы буюмду ээсиз таштап коюу туура эмес. Анын үстүнө ортосу да жок. Бул деген барлык менен жоктук сыяктуу бири-бирине такыр төп келбеген эки карама-каршы нерсе. Курандын айтышы боюнча талаштуу мүлктүн ээси Аллах. Эгер тигил

тарап Аллахтын «Сөзү» экенине тийиштүү бардык далилдерди төгүндөй алса, анда сөз айта алат. Болбосо үндөй албайт. Кантип эле миңдеген курч далилдердин мыктары менен Арш-ы Азамга кагылып бекитилген кымбат баалуу бриллиантты кандайдыр бир күч ошол мыктарын сууруп, тирөөчтөрүн кесип кулата алмак?

Мына эй, шайтан! Сага каршы туура жолдогулар жана ынсаптуулар айтылган акыйкатты адилеттүү таразалап, туура чечим чыгарышат. Ал тургай кичинекей далилде да алар Куранга карата ыйманын күчтөндүрүшөт.

Ал эми сен жана сенин шакирттериң көрсөткөн жол б.а. эгер мейли бир жолу болсо да адам сөзү деп эсептелип, Аршка байланган ошол баалуу бриллиант жерге ыргытылса, кайра аны жерден жыйнап Арш-ы Маневиге кайра чыгаруу үчүн көптөгөн фактылардын күчүнчөлүк жана курч далилдердин кубатынчалык капырдыктын караңгылыгынан куткарып, ыйман нурларына жеткирип, кайра ордуна коюуга бир эле далил жетиш-

түү. Бирок бул айтып жаткан нерсеге жетүү абдан кыйын. Ошон үчүн бул кылымда көпчүлүк адамдар сенин азгырыгың менен бей-тарап болуп ыйманын жоготууда.

Шайтан кайрылып:

-Куран адам сөзүнө окшоп жатат. Алардын сүйлөшүү таризине окшош. Демек, адамдын сөзү. Эгер Аллахтын сөзү болгондо, өзүнө ар тараптан жарашыктуу, укмуш түрдө болоор эле. Аллахтын санаты адамзаттын санатына окшобогондой, сөзү да окшобошу керек.

Жообун минтип айттым:

-Маселен, Пайгамбарыбыз (с.а.в) мужиза көрсөтүү менен жеке өзгөчөлүктөрүнөн тышкаркы кыймыл-аракеттеринде, жүрүм-турумунда кадимки адамдык көрүнүштө жашап, Аллахтын койгон мыйзамдарына баш ийип, буйруктарына моюн сунган. Адамзат сыяктуу эле суукта үшүп, түйшүк тартып, кайгы чегип жашоо өткөргөн. Бүткүл үммөтүнө иш-аракети менен имам болуп, жүрүм-туруму менен жол көрсөтүп, жасаган мамилелери аркылуу сабак бере алуусу үчүн

ар бир кыймылы, ар бир иш-аракети укмуштуудай болгон эмес. Эгер жасаган ар бир иш-аракети керемет болгондо, анда ар тараптуу (бүт жактан) имам баарына толук жол көрсөтүүчү жана бардык жүрүм-туруму менен «Ааламга ырайым» боло албас эле.

Так ушул сыяктуу, Акылмандуу Куранда аң-сезимдүүлөргө имам жин менен адамзатка туура жолду көрсөтүүчү, улуу инсандарга жол башчы, акыйкатчыларга мугалим болгондуктан адамзаттын сүйлөө ыкмасын, түшүндүрүү таризин колдонуусу кескин түрдө зарыл. Анткени, жин менен адамзат каалоо-тилектерин Курандан үйрөнөт, көйгөйлүү маселелерин Куран аркылуу чечет жана адеп-ахлагын Андан үйрөнөт...

Эгер Куран Азрети Муса (а.с)дын Сина тоосунда уккан Каламуллах – Аллахтын сөзү таризинде болгондо анда адамзат аны тыңшоого да, угууга да туруштук бере алмак эмес. Азрети Муса (а.с) сыяктуу улуу пайгамбар бир канча сөздү укканга араң чыдаган. Муса пайгамбар минтип айткан:

أَهْكَذَا كَلَامَكَ قَالَ اللَّهُ لِي قُوَّةُ جَمِيعِ الْأَسِنَّةِ

Шайтан кайра бурулуп, айтты:

–Көптөгөн адамдар Курандын маселелерине окшош маселелерди дин атынан айтып жатышат. Ошон үчүн бир адам диндин атынан, ушуга окшогон бир китепти жазуусу мүмкүн эмеспи?

Куран нуру аркылуу төмөнкүчө жооп айттым:

–Оболу, динчил адам динге болгон махабатынан улам: «Чындык мындай. Акыйкат бул. Аллахтын буйругу мындай» деп айтат. Бирок Аллахты өзүнө курал катары колдонуп, чегинен ашып, Аллахты туурап, Анын ордуна сүйлөй албайт.

فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ

эрежесинен коркуп титирейт.

Экинчиден: Бир адам өзү жалгыз мындай кыла алуусу таптакыр мүмкүн эмес. Б.а. жүз эсе мүмкүн болбой турган нерсе. Анткени, бири-бирине жакын болгон заттар гана бири-бирин туурай алышат, бир түрдөгүлөр бири-биринин кейпине кире алышат жана даражасы бири-бирине жакын болгондор

гана бири-биринин макамдарын туурай алышат. Мындай көрүнүш менен адамдарды убактылуу алдаса да көпкө алдай албайт. Себеби, жакшылап көңүл бурган адамдардын көз карашында эртели-кеч кыймыл-аракетиндеги жасалма аракеттери менен көргөзмө мамилелери жасакерлигин ачып айлакерлиги уланбай билинип калат.

Эгер жасакерлик менен бирөөгө окшошкучу келген адам андан өтө эле айырмаланып билинип калат. Мисалы, жөнөкөй бир адам илимде Ибн-и Сина (Авиценна) өңдүү генийге окшогучу келсе, же бир чабан падышанын кейпин кийсе, мындай жоругу менен эч кимди ишендире албайт, тескерисинче, шылдың болот. Анын ар бир кыймыл-аракети «Бул жалганчы!» деп кыйкырып турат.

Мисалы: Жылдыз курту миң жыл бою жасалмасыз түрдө асмандагы жылдыз болуп көрүнө алабы?.. Же болбосо чымын бир жыл бою эч жасалмасыз кадимки тоос кушунун кейпин көрсөтө алабы?.. Же болбосо айлакер, катардагы жоокер көпкө чейин амалкөйлүгүн сездирбей атактуу, улуу маршал-

дын кейпин кийип, макамын ээлеп көпкө чейин кала алабы?.. Же болбосо жалаачы, жалганчы ыймансыз адам акылман адамдардын назарында, терең баамдоочу адамдардын көз алдында өмүрү өткөнчө эң чынчыл, эң ишенимдүү, эң ыймандуу адамдын көрүнүшүн шек алдырбай көрсөтө алабы?..

Мындай болуусу такыр мүмкүн эмес. Жогорудагы аталган көрүнүштөргө бир да аң-сезимдүү адам болушу мүмкүн деп айта албайт. Андай деп ойлоо айкын мүмкүн эместикти мүмкүн деп айтканчалык келе-соолук болот. Мына бул аталгандар акылга сыйганда гана Куран адамдын сөзү десек бир жөн болмок.

Так ушул сыяктуу Куранды адам сөзү деп эсептөө үчүн, Ислам дүйнөсүнүн асман-ында жаркыраган жана ар дайым акыйкат нурларын жайган акыйкат жылдызы, кала берсе кемелдиктин күнү деп кабыл кылынган Куран-ы Мубийндин маңызын бир жылдыз курту сыяктанган айлакер адамдын көз боёмочулук оюну деп кабыл кылууга туура келет. Буга жакын жана көз салып тургандар

эч нерсе ажырата алышпай, кантип ошол жылдыз куртун чоң, өчпөс жана акыйкаттын булагы саналган жылдыз деп айтышмак эле?! Мындай болуусу жүз эсе мүмкүн эмес! Эй шайтан! Шайтандык жолуңда жүз эсе озуксаң да, бул жөнү жоктуку акыл-эси бузулбаган бир да адамга кабыл эттире албайсың! Болгону алыстан каратып алдамыш болуп, жылдызды үлпүлдөгөн жылдыз курту сымал көрсөтүп жатасың.

Үчүнчүдөн: Куранды адам сөзү деп ойлоо үчүн белгилери, таасирлери жана натыйжалары менен инсаният дүйнөсүнө тирүүлүк берген, кайгысыз бак-таалай тартуулаган ошондой эле өзгөчөлүккө, мужизалуу баянга жана улуу касиеттерге ээ болгон жаркыраган Куран акыйкаттарын колдоочусу жок, сабатсыз адамдын пикири деп айтууга туура келет.

Анан да Ага көз салган, кызыгып көңүл бурган зээндүүлөр, улуу даанышмандар Андагы жалганчылыкты жана жасалма белгилерди көрбөй, өздөрүнүн адамдык касиетин, олуттуулугун жана таза ыкласын кан-

тип сактап калсын! Мындай болушу такыр мүмкүн эмес! Жасаган мамилелери, сүйлөгөн сөздөрү, кыймыл-аркеттери менен бүткүл жашоосунда чынчылдыкты, ыйманды, ишенимдикти, ыкласты, олуттуулукту, тууралыкты көрсөткөн жана буларды адамзатка сабак берген ошондой эле чынчыл адамдарды тарбиялап өстүргөн, бийик, жаркыраган, улуу кулк-мүнөздүн ээси деп таанылган жана кабыл кылынган Пайгамбарды (с.а.в) жалганчы, ыкласы жок, ишенимсиз деп ойлоо – бул эки эселенген мүмкүнсүздүктү мүмкүн катары эсептегендик, шайтанды да уялта турган келесоолук.

Анткени бул маселенин ортосу жок. Эгер мүмкүн эместикти мүмкүн деп эсептеп, б.а. Куран Аллахтын сөзү деп айтылбаса, анда Анын касиети толугу менен жоголот. Ортодо калып калбайт жана акыйкат булагы болуп туруп батылга айланган болот. Ошондой эле, Анын ыйык буйруктарын көрсөткөн элчи болбосо, анда Куран улуу даражадан эң төмөнкү даражага түшүп, кемелдик деңгээлинен алдамчылыктын орундугуна түшөт.

Анткени Аллахка жалаа жапкан жана Анын атынан жалган сүйлөгөн адам өтө ыпылас деңгээлге түшөт. Чымынды тоос кушу деп, анын сыпаттарын чымындан издөө канчалык келесоо болсо, бул маселени жогоркудай ойлоо да – так ошондой келесоолук. Бул ой-пикирди мээси жок, мас жана акылынан айныган киши гана кабыл кылышы мүмкүн.

Төртүнчүдөн: Куранды адам сөзү деп ойлоо үчүн, адам баласынын эң чоң жана кадырлуу ордосу эсептелген Мухаммад (с.а.в)дын үммөтүнө куттуу жол көрсөткөн Куран кубаттуу мыйзамдары, негиздүү эрежелери, таасирлүү буйруктары менен аталган ордону эки дүйнөдө тең ийгиликке жеткизе турган саламаттык жол менен бекем ишенимдик берүүсү жана материалдык, руханий күч берүүсү жана бардык адамдардын деңгээлине жараша акыл-эсин өстүрүп, жан-дүйнөсүн тарбиялап, сезимдерин таза-лап, абийир-намыстарын аруу тутуп, дене-мүчөлөрүн туура жолдо колдонуп аракет кылдырганына карабай, Куранды кубатсыз, баасыз, негизсиз жасалмалык (жасакерлик)

деп, жүз эсе келесоолукту кабыл кылууга туура келет. Бүт жашоосунда олуттуу аракеттери менен Аллахтын мыйзамдарын адамзатка сабак берген, жүрүм-туруму менен чын көңүлдөн акыйкат эрежелерин адам баласына үйрөткөн, калыс жана курч сөздөрү менен тууралыктын, бак-таалайдын жолун көрсөтүп анын пайдубалын түзгөн, ошондой эле баскан жолу күбө болгондой, Аллахтын азабынан катуу корккон, Аллахты баарынан жакын тааныган жана башкаларга билдирген, адамзаттын бештен бир пайызына, Жер жүзүнүн жарымына бир миң үч жүз жыл улуу зоболук менен жол көрсөткөн, дүйнөнү дүңгүрөтүп даңазалуу иш-амалдары менен адамзаттын, кала берсе ааламдын татыктуу сыймыгы аталган Бейнени (с.а.в) Аллахтан коркпогон, Аны тааныбаган, жалган айтуудан тартынбаган адам катары карап, анын улуу адамдык касиетин төмөнгө түшүрүү бул – жеткен келесоолук.

Ырас, бул маселенин ортосу жок. Эгер мүмкүн эместикти мүмкүн ойлоп, Куран Аллахтын сөзү деп айтылбаса, анда

Асмандан түшүп жерде ээсиз кала албайт. Балким, жер бетинде эң жалганчы бирөөнүн сөзү деп, кабыл кылууга туура келет. Эй, шайтан! Жүз катмарлуу шайтан болсоң да, адашпаган бир да акыл-эсти алдап, бузулбаган бир да жүрөктү ишендире албайсың!

Шайтан бурулуп:

–Кантип алдай албайм? Көпчүлүк адамдарга жана алардын атактуу акылдууларына Куран менен Мухаммадды четке кактырдым жана аларды өз пикириме ишендирдим.

Жооп:

–Оболу, өтө алыстан чоң нерсе кичинекей болуп, асмандагы жылдыз бир шам чырактай көрүнөт.

Экинчиден: Бир нерсеге үстүртөн кароо мүмкүн эместе мүмкүн көрсөтүшү ыктымал.

Бир мезгилде бир улгайган адам Рамазан айында жаңырган айды көрүү үчүн асманга караптыр. Көзүнө түшкөн ак чачын ай деп ойлоп «Айды көрдүм» деп айтыптыр. Кызык, көзгө көрүнгөн чачтын ай болуусу мүмкүн эмес да. Айга караганы чын, бирок

ак чачты ай деп элестетип кабыл кылганы бул – акылга сыйбас ыктымалдык.

Үчүнчүдөн: Кабыл кылбоо башка, жокко чыгаруу такыр башка. Далилденген нерсени кабыл кылбоо бул – болгону ага карата көңүл коштук, көз жумгандык же болбосо ал туура-луу билбей туруп чечим чыгаруу. Мындай чечим чыгаруудан көптөгөн мүмкүн эмес-тиктер келип чыгат. Ал эми бир нерсени жокко чыгаруу болсо бул – жоктукту кабыл кылуу эмес, тескерисинче, кабыл кылынган – далилденген нерсени жокко чыгаруу болуп саналат. Бул бир бүтүм болуп эсептелет. Мындай адам аң-сезими менен аракет кылууга мажбур. Мындай учурда сен сыяктуу шайтан анын акылын колунан алып, андан кийин жокко чыгарууну жуткуза баштайт.

Эй, шайтан! Туура эмести туура, мүмкүн болбогонду мүмкүн деп көрсөткөн адашкандык, жалгандык, өзүмчүлдүк жана алдамчылык азгырыктарың менен орду толгус келе-соолукка алып барган капырдык менен атеисттикти ошол бактысыз адам кейпиндеги айбандарга жуткуздуң!

Төртүнчүдөн: Куранды адам сөзү деп элестетүү үчүн, Инсаният ааламында жылдыз сымал жаркыраган аалымдарга, чынчылдарга, олуяларга аруу жол көрсөткөн жана ар дайым чындык менен акыйкатты, ишеним менен тууралыкты бүткүл кемел адамдарга таалим берген жана ыйман түркүктөрүнүн акыйкаттары, Ислам негиздеринин эрежелери менен эки дүйнөнүн бактылуулугун тартуулаган жана таасири менен зарыл түрдө калыс чындык, таза акыйкат, аруу жана ишенимдүү жолду көрсөткөн китепти (Куранды) аталган сыпаттардын, касиеттердин тескериси деп ойлоп, жалган-жалаалардын уюгу катары карап, философтордун тобу менен шайтандарды да уялтуучу жана чочутуучу жолго түшүүсү керек.

Ошо менен бирге алып келген дини жана Ислам шариятынын күбө болуусу менен жашоосунда көрсөткөн укмуш такыбаалыгы, таза ибаадаты, акактай адеп-аклагы, тарбиялап өстүргөн акыйкатчылдар менен кемел инсандардын тастыктоосунда өтө ишенимдүү, чынчыл, сөзүнө бекем турган Бейнени (с.а.в) ишенимсиз, алдамчы, Аллахтан корк-

погон, жалган айтуудан уялбаган адам деп жеткен кемчонтойлук менен адашкандыктын караңгылыгын кабыл кылууга туура келет.

Жыйынтык: Он тогузунчу каттын он сегизинчи ишаратында айтылгандай, карапайым калктын кулак менен уккан сабатсыз катмары Курандын мужизалыгын төмөнкүчө түшүндүргөн:

«Куран буга чейинки бүткүл уккан китептерге жана дүйнөдөгү бардык китептерге салыштырылса, эч качан эч бирөөсүнө окшобойт, алардын деңгээлинде эмес». Андай болсо, Куран же баарынан төмөн турат, же өйдө турат. Баарынан төмөн болушу мүмкүн деген шек-күмөн такыр мүмкүн эмес. Мындай пикирди душман да, кала берсе шайтан да айта албайт жана кабыл кылбайт. Мына ошондуктан Куран бардык китептерден жогору, ошон үчүн мужиза. Дал ушул сыяктуу биз да логика жана далилдөө эрежесине таянып муну айтмакчыбыз:

Эй шайтан жана шайтандын шакирттери! Куран же Арш-ы Азамдан жана Исм-и

Азамдан түшкөн Аллахтын сөзү же жер бетинде Аллахтан коркпогон, Аны тааныбаган, ишенимсиз адамдын сөзү. Эй, шайтан! Жогорудагы далилдерге карата минтип айта албайсың, айта алган эмессиң жана айта да албайсың! Андай болгон соң каалайсыңбы, каалабайсыңбы Куран – ааламдарды жараткан Аллахтын сөзү. Анткени бул маселенин ортосу жок, болушу да мүмкүн эмес. Муну так-кесе далилдеп кеткенибизди сен да көрүп уктуң.

Мухаммед (с.а.в) же Аллах тарабынан жөнөтүлгөн элчи бүткүл пайгамбарлардын төрөсү, бардык макулуктардын үстөмү болушу керек же болбосо Аллахка жалаа жапкан, Аны тааныбаган жана азабына ишенбегени үчүн, динге ишеними жок, кап-караңгылыкка түшкөн адам болуусу керек. Эй, Иблис! Сен да, сен ишенген Европа философтору менен Азия мунафыктары да муну айта албайсыңар, айта алган эмессиңер, айта да албайсыңар, айткан да эмессиңер жана айтпайсыңар да! Анткени, жогорудагы жөнү жок пикирди дүйнөдө бир да адам кабыл кылбайт. Ошон үчүн, сен ишенген философ-

тордун эң бузукулары жана мунафыктардын эң уятсыздары да «Мухаммед-и Араби (с.а.в) абдан акылдуу жана мыкты кулк-мүнөздүү!» деп айтышкан.

Демек, бул маселенин ортосу жок. Андыктан сенин ой-пикириңди эч ким колдобой турганын ачык фактылар менен далилдедик. Баары бир каалайсыңбы, жокпу шайтандык топтун азгырыктарына карабай, айкын көрүнүштө Мухаммед-и Араби (с.а.в) – Аллахтын элчиси, бүткүл пайгамбарлардын кемели жана бардык макулуктардын **МЫКТЫСЫ**.

عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ بَعْدَ الْمَلِكِ وَالْإِنْسِ وَالْجَانِّ

Шайтандын арзыбаган экинчи азгырыгы

ق وَ الْقُرْآنِ الْمَجِيدِ сүрөөсүн жана

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ

مِنْهُ تَحِيدٌ* وَ يُفَخَّ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ* وَ جَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَ شَهِيدٌ* لَقَدْ كُنْتَ فِي عَفْلَةٍ مِنْ هَذَا فَكَشَفْنَا

عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ* وَ قَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَى
عَتِيدٌ* أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ

бул аяттарды окуп жатканда шайтан минтип айтты:

«Курандын фасахатын анын саласатынан жана тактыгынан көрүп жатасыңар. А бирок бул аят каяктан каякка атап жатат. Өлүм алдындагы жан чыга турган учурдан баштап тээ кыяматка карай кадам таштоодо. Исафил периштенин керней тартуусунан тартып эсеп-кысап күнүнө өтүп, андан тээ Тозокко ыргытыла турганды баян кылууда. Кызыктай болгон мындай атоодон кийин кайдагы саласат жана кайдагы фасахат? Курандын көпчүлүк жерлеринде жайгашкан окуялар бири-биринен узак маселелерди бириктирүүдө. Мындай байланышы жок аяттардын биригүүсүндө саласат менен фасахат көрүнбөй эле го?

Жооп: Баяны мужизалуу Курандын мужизалыгынын ичинен балагат – кызыл тилдүүлүгүнөн кийин эле и’жаз келет. И’жаз – Курандын мужизалыгынын эң бекем, эң маанилүү негизи. Акылмандуу Курандагы

ушул мужиза менен көркөмдүктү көргөн Ахл-и тахкик – Куран изилдөөчүлөр Куранга таң калышууда.

Мисалы:

وَ قِيلَ يَا أَرْضُ ابْلَعِي مَاءَ كِ وَيَا سَمَاءُ أَفْلَعِي وَغِيصَ الْمَاءِ وَفُصِيَ
الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ

Кыска бир канча сүйлөм менен атактуу «Топон суу» окуясын жыйынтыктап мужизалуу түрдө балагат – кызыл тилдүү аалымдарды балагатына сажда кылдырганын баядайт.

Дагы бир мисал:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوِيهَا إِذِ انبَعَثَ أَشْقِيَا فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ
اللَّهِ وَسُقْيِيهَا فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّيَا
وَلَا يَخَافُ عُقْبِيهَا

Мына, Самуд коомунун үрөй учурган таң калычтуу окуяларын жана ал коомдун акыбети эмне менен бүткөнүн кыскача бир нече сүйлөм ичинде мужизалыгын өтө жогорку и’жаз менен саласаттуу, так жана түшүнүккө төп келген таризде баян кылат.

Дагы бир мисал:

وَذَا الثُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغَاضِبًا فَظَنَّ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ

Мына **فَنَادَى فِي الظُّلُمَاتِ** сүйлөмүнөн **أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ** чейин көптөгөн сүйлөмдөрдү ичине камтыйт. Ортодогу баян кылынбаган сүйлөмдөр түшүнүүгө тоскоол болуп, саласатка зыян тийгизбейт. Азрети Юнус (а.с.)дын окуясындагы маанилүү негиздерди айтып, калганын өзү түшүнсүн деп акылга калтырат.

Дагы мисал: Юсуф сүрөөсүндө **فَأَرْسَلُونِ** сөзүнөн **يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ** сүйлөмүнө чейинки ортодогу жети-сегиз сүйлөм мужизалуу түрдө калтырылган. Бул көрүнүш түшүнүүгө тоскоолдук туудурбайт жана саласатына зыян тийгизбейт. Бул сыяктуу мужизалык көрүнүштөр Куранда абдан көп жана абдан сонун.

Бирок Каф сүрөөсүнүн аятындагы и'жаз таң калаарлык жана мужизалуу. Анткени капырдын өтө коркунучтуу бир күнү элүү миң жылга тете келген өтө узак келечегине

жана ал келечектин үрөй учурган кубулуштарына, ошондой эле капырлардын башына келүүчү аянычтуу окуялардын ар бирөөсүнө өз-өзүнчө мөөр басууда. Адамдын ой-пикирин чагылган сымал алардын үстүнөн өткөрүүдө. Ошол өтө узак убакытты камтыган аралыкты назар салгандарга даяр барак кылып көрсөтөт. Ал эми айтылып өтпөгөн окуяларды ой-толгоого калтырып, улуу саласат менен баяндайт.

وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ

Мына эй, шайтан! Эми айтаар сөзүң болсо айт!

Шайтан айтты:

–Буларга каршы чыга албайм. Оюмду жактай албайм. Бирок мени уга турган келе-соолор көп. Алар мени угушат. Адам түспөлүндөгү көптөгөн шайтандар бар. Алар мага жардамдашышат. Философтордун арасында текеберлигин сылаган маселелерди менден сабак алган фараондор толтура. Сенин айткан мындай сөздөрүңдүн жайылышына алар бөгөт коюшат. Андыктан мен сага багынбайм!

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ

ЭКИНЧИ БӨЛҮМ

(Бул бөлүм, мага ар дайым кызмат кылгандардын пикиринде пайда болгон таң калууларга карата ошондой эле эки окуучумдун мен тууралуу чектен аша чапкан жакшы ой-пикирлерин түзөө үчүн жазылды.)

Кээ бир учурларда Акылмандуу Курандын акыйкаттарына таандык кээ бир кемелдиктер ага ортомчулук кылган себептерге берилгенин көрөм. Бул – чоң жаңылыштык. Анткени, нукуралыктын баалуулугундагы курч далилдер күчтүү таасир көрсөтөт жана мындай касиети аркылуу өкүмдөрүн жалпыга кабыл кылдыра алат. Качан ортомчуга маани берилсе анда нукуралыктагы баалуулуктун таасири жоголот. Мына ушул сырга байланыштуу мага чектен аша этибар берген туугандарыма карата бир акыйкатты баян кылмакчымын. Ал мындай:

Бир адам бир канча жекече мүнөзгө ээ болушу мүмкүн. Ошол жеке ага тиешелүү мүнөздөр башка-башка ахлакты көрсөтөт. Мисалы: Чоң бир кызматты ээлеген киши-

нин ошол кызмат учурунда көрсөтө турган мүнөзү олуттуулукту, б.а. отурган ордунун аброюн сактоочу абалды талап кылат. Эгер келген ар бир зыяратчы үчүн кичи пейил боло берсе, анда өзүн да, турган макамдын кадырын да түшүрүп алат. Бирок үй-бүлө-сүндөгү абалы, тескерисинче, канчалык кичи пейил болсо ошончо жакшы. Себеби үйдө кичине эле бой көтөргөн мүнөз теке-бердик болуп калат.

Демек, бир адамдын ээлеген кызматы жагынан бир өзгөчөлүгү болот. Кызмат учурундагы көрсөткөн мүнөзү чыныгы кулк-мүнөзү менен таптакыр төп келишпей калат. Эгер ошол кызматта отурган адам ал орундукка чындап ылайыктуу же толук жөндөмдүү болгон болсо, анда ошол эки кулк-мүнөз бири-бирине жакындаган болот. Эгер ошол кызматка ылайыктуу эмес болсо, бир аскерди маршалдык макамга чыгарган сыяктуу ошол эки өзгөчөлүк бири-биринен узак болуп калат. Себеби аскерге тиешелүү жөнөкөй кулк-мүнөз маршал макамы талап кылган улуу, бийик адеп-ахлакка дал келбейт.

Мына ушул сыяктуу эле бул бечара бир тууганыңарда да бири-биринен өтө эле узак үч мүнөз бар.

Биринчиси: Акылмандуу Курандын улуу казынасына ортомчулук жагынан тек гана Куранга тийиштүү убактылуу бир мүнөзүм бар. Ошол ортомчулук талап кылган бийик ахлак меники эмес, ага ээ да эмесмин. Тескерисинче, булар ошол жогорку макам менен кызматтын талап кылган мүнөздөрү болуп саналат. Бул жагынан менден эмне көрсөңөр меники эмес, ошол макамдыкы. Андыктан ал аркылуу мага карабагыла.

Экинчиси: Ибадат учурунда Аллахка жүздөнгөн маалымда Аллахтын жакшылыгы менен бир өзгөчөлүк берилип ошол өзгөчөлүк да кээ бир белгилерин көрсөтүүдө. Бул белгилер ибадаттын пайдубалы болуп эсептелген «кемчилигин, муктаждыгын, алсыздыгын билүү жана кичи пейилдик менен Аллахка жалбаруу» деген маселеден улам келип чыгат. Мына ушул жактан өзүмдү башкалардан көбүрөөк алсыз, муктаж жана кемчиликтүү деп көрөм. Ошол себептүү бүткүл

дүйнө мени мактап жактаса да менин башкалардан жакшы, мыкты экенимди айтып ынандыра албайт.

Үчүнчүсү: Чыныгы мүнөзүм, башкача айтканда, мурунку Саидден азыркы Саидге мурас катары өткөн кээ бир мүнөздөр. Балким, кээде башкаларга көрүнүү үчүн же шаан-шөкөттү каалаган арзуум болушу мүмкүн. Анын үстүнө тектүү үй-бүлөдөн болбогонумдан сараң болуп көрүнө тургандай үнөмдөп жашаганым үчүн мүмкүн жек көрүмчү, одоно, терс мүнөздөр көрүнүүдө.

Оо туугандарым! Силерди жанымдан алыстатып албоо үчүн бул мүнөзүмө тиешелүү жашыруун жаман жактарын айтпай эле койгонум оң.

Мына туугандарым, аталган макамга ылайыктуу даража ээси болбогонум үчүн, азыркы өзгөчөлүгүм, ортомчулук, ибадат милдеттериндеги ахлак менен өзгөчөлүктөн өтө эле узак.

Анан да **دَادِ حَقُّ رَا قَابِلِيَّتْ شَرْطِ نِيْسَتْ** эрежеси боюнча Женаб-ы Хак улуу кудуретин мен аркылуу көрсөтүп, эң жөнөкөй аскер сыяк-

туу өзгөчөлүгүмдү улуу маршалдын макамында болгон Куран кызматына көпүрө кылды. Буга чексиз шүгүр айтамын... Напси баарынан төмөн, кызмат баарынан жогору.

الْحَمْدُ لِلَّهِ هَذَا مِنْ فَضْلِ رَبِّي

ҮЧҮНЧҮ БӨЛҮМ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

тактап айтканда:

لِتَعَارَفُوا مُنَاسَبَاتِ الْحَيَاةِ الْأَجْتِمَاعِيَّةِ فَتَعَاوَنُوا عَلَيْهَا لَا لِيْتَنَآكُرُوا فَتَتَخَاصَمُوا

Башкача айтканда: «Бири-бириңерди таанып, коомдук жашоого тийиштүү байланышыңарды билип, бири-бириңерге жардам берүүңөр үчүн силерди тайпа-тайпа, улут-улут жана уруу-уруу кылып жараттык. Же болбосо, башкаларга карата чоочун көз менен карап, душмандык жана кастык кылууңар үчүн эмес!»

Бул бөлүм «Жети маселеден» турат.

Биринчи маселе: Бул аят түшүндүргөн улуу акыйкат коомдук жашоого тиешелүү болгону үчүн, коомдук жашоодон алыс тургусу келген жаңы Саиддин тили менен эмес, тескерисинче, Исламдын коомдук жашоосу менен байланышта болгон эски Саиддин тили менен Куран-и Азимушанга кызмат кылуу ниетинде жана адилетсиз чабуулдарга бир калкан болоор деген ойдо жазууга мажбур болдум.

Экинчи маселе: Бул улуу аят ишарат кылган «тааруф» – таанышуу жана «таавун» – жардамдашуу эрежеси төмөнкү маанини билдирет. Мисалы: Ар бир аскердин түрдүү байланыштары жана бул байланыштарга жараша милдеттери билинип, таанылып, ошондой эле ордодогу аскерлер жардамдашуу эрежесине таянып, чыныгы жалпы милдетти аткаруу жана мамлекетти душмандардын чабуулунан коргоо үчүн армия чоң топторго, топтор бөлүктөргө, бөлүктөр майда бөлүкчөлөргө бөлүнөт. Антпесе, бир бөлүк башка бир бөлүккө карата атаандашуу

же бир топ экинчи бир топко карата душмандык кылып, бири-бирине карама-каршы иш-аракет жасоо үчүн топторго бөлүнбөйт. Так ушул мисал сыяктуу, Исламдын коомдук жашоосу да чоң бир армия сымал. Ал дагы ошондой эле топ-топторго жана тайпа-тайпаларга бөлүнгөн. Бирок миңдеген бирлердин санынчалык биргелешкен жактары бар.

Мисалы, Жаратканы бир, Ырыскы берүүчүсү бир, Пайгамбарлары бир, Кыбыласы бир, Китеби бир, Мекени бир... б.а. миңге чейин бирлер бар. Мына бул аталган бирлер бир туугандыкты, сүйүүнү жана биримдикти талап кылат. Демек, коомдорго жана тайпаларга бөлүнүү, башкаларга карата акаарат келтирүү, душмандык кылуу үчүн эмес, жогорудагы аят баса белгилегендей таанышуу жана жардамдашуу үчүн гана!..

Үчүнчү маселе: Улутчулдук көз карашы бул кылымда өтө ашынган чекке жеткен. Айрыкча Европанын митайым заалымдары мусулмандарды бөлүп, майдалап четтен жок кылуу үчүн бул пикирди Ислам дүйнөсүнө жашыруун киргизип, алоолондуруп жатат.

Анын үстүнө бул улутчулдук көз карашта напсинин ырахаты менен бактысыздыкка алып барчу сезим бар. Андыктан коомдук жашоонун тынчтыгы үчүн күрөшкөн адамдарга “Улутчулдук пикиринен алыс тургула” -деп айтылбайт. Себеби, улутчулдук пикиринин эки жагы бар.

Биринчиси – жаман ойлуу, зыяндуу жана адам баласынын тынч жашоосун бузуп, бактысыздыкка алып баруучу улутчулдук. Улутчулдуктун бул түрү башка элдерди жутуп жок кылуу менен күчтөнүп, бөлөктөрдү басып алуу үчүн амалкөйлүк менен мамиле жасайт. Бул болсо, акыр аягында душмандыкка жана баш-аламандыкка алып келет. Мына ошондуктан ыйык хадисте мынтип айтылган:

الإِسْلَامِيَّةُ جَبَّتِ الْعَصِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ

жана Куранда да минтип буйрулган:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالزَّمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا

أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا

Мына ошентип жогорудагы ыйык хадис менен Куран аяты кара ниеттеги улутчулдукка катуу бөгөт коёт. Себеби, түз көз караштагы ыйык Исламият улутунун буга эч кандай муктаждыгы жок. Ырас, дүйнөдө Исламияттын ордуна үч жүз элүү миллион адамды өзүнө түбөлүктүү бир тууган кылып утуп берген кайсы улут бар айткылачы? Ал эми терс улутчулдук тарыхта көптөгөн зыяндарды алып келген.

Мисалы: Амавийлер улутчулдук пикирин саясат менен аралаштырып жибергендиктен, бүткүл Ислам дүйнөсүн таарынтып, ошону менен бирге өздөрү да абдан чоң балээ-кырсыктарга кабылышты. Европа элдери улутчулдук пикирин бул кылымда орчундуу маселеге айландырышкандыктан Франция менен Германиянын бири-бирине карата унутулгус кара ниеттүү душмандыктары жана Дүйнөлүк согуштагы үрөй учурган окуялар терс улутчулдуктун адамзатка канчалык зыяндуу экенин тастыктады. Бизде эгемендүүлүктүн алгачкы жылдарында кара ниеттүү улутчулдукту негиз

тутуп башта Рим жана Армения «клуб» деген ат менен ар кандай улутчулдук уюмдарын түзүштү. Мына ушул улутчулдуктун айынан бүгүнкүгө чейин алардын динсиздердин курмандыгына чалынып, шордуу күн кечирүүсү терс улутчулдуктун зыянын дагы бир ирет айгинеледи. Ал эми бул кылымда бири-бирине абдан муктаж, жапа чеккен, жупуну жана динсиздердин басмырлоосу астында кордук көрүп эзилген мусулман улуттар улутчулдук пикири менен бири-бирин чоочун карап душман ойлоосу жүрөк өйүгөн коркунуч экенин сөз менен айтып түшүндүрүү мүмкүн эмес.

Кичинекей чымындын чагуусунан качып, коркунучтуу жыландарга сыртын буруу канчалык акылсыздык болсо, дал ошондой ажыдаар өңдөнгөн Европа жесе тойбос эңсөө кумарын жана курч тырмактарын ачкан бир кезде, аларга маани бербей, тескерисинче, жардам берип, кара ниет улутчулдук пикири менен Чыгыш аймактарындагы мекендештерге же болбосо түштүк тараптагы диндештерге душмандык кылып,

көл көтөрүү бул – өтө зыяндуу жана коркунучтуу натыйжаларды алып келет. Аларга курал көтөргүдөй бүгүнгө чейин эч кимге душмандык кылган жок. Анткени түштүк тараптан – Аравиядан Куран жана Исламият нуру келип, ичибизде жашап, жарыгын бүт тарапка жаюуда.

Мына ошол диндештерге карата душмандык кылуу Исламият менен Курандын ызатына тиет. Ал эми Исламият менен Куранга душмандык болсо, жалпы мекендештердин дүйнөлүк жана акыреттик жашоосуна душмандык болуп эсептелет. Башкача айтканда, журт сүйөөрлүк сезими менен коомдук жашоого кызмат кылам деп, эки дүйнөнүн пайдубалын бузуу бул – мекен сүйүү эмес, чоң келесоолук!..

Төртүнчү маселе: Улутчулдуктун экинчи түрү – түз көз караштагы улутчулдук. Бул коомдук жашоонун ички муктаждыгынан келип чыгат. Бул болсо өз ара жардамдашууга, арка-жөлөк болууга чоң өбөлгө түзүп, жалпынын кызыкчылыгын көздөп, мусулмандардын боордоштугун бекемдөөгө шарт

түзөт. Түз көз караштагы улутчулдук пикири Исламиятка чеп жана кызматчы болуп, анын баалуулугуна алмаштырылбаш керек. Анткени, Ислам боордоштугунун ичинде көптөгөн бир туугандыктар бар.

Барзах ааламында болобу, акыретте болобу ошол бир туугандык түбөлүк сакталып кала берет. Мына ошондуктан улуттук бир туугандык канчалык күчтүү болбосун, аны дин боордоштугуна багыштоо керек. Антпестен жеке улуттун бир туугандыгын диндин алмаз сыяктуу боордоштугунан артык көрүү чоң маңкүртчулук жана кылмыш болуп эсептелет.

Мына, эй Куран шакирттери болгон бул мекендин уулдары! Алты жүз жыл эле эмес, кала берсе Аббасилер доорунан тартып миң жылдан бери Курандын улуу желегин дүйнөнүн төрт бурчуна желбиретип, адамзатка устат болуп келдиңер. Улутуңарды Куран менен Исламга чеп кылып коргодуңар. Бүт дүйнөнүн жаагын жаап, катуу кол салууларды майтарып

يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ
يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ

бул аяттын мактоосуна ээ болдуңар. Азыр болсо Европанын жана улутчулдуктун отун үйлөгөн эки жүздүүлөрдүн азгырыктарына алданып, бул аяттын баш жагында айтылган сыпатка ылайыктуу болуп калуудан сактангыла жана корккула!

Абдан көңүл буруучу бир жагдай: Мусулмандардын көпчүлүк бөлүгүн түзгөн түрк тилдүү элдер дүйнөнүн кайсы жеринде жашабасын Ислам дини менен келишет. Башка элдер сыяктуу мусулман жана мусулман эмес болуп экиге бөлүнгөн эмес. Эгер Ислам дининен чыккан же мусулман болбогон түрктөр түрк улуту да болуп саналбайт. Себеби, венгрлерде, атүгүл, кээ бир азчылыкты түзгөн элдерде да мусулман жана мусулман эмес тайпалар бар.

Эй биртууган түрктайпалары! Жакшылап көңүл бургула! Силердин улутуңар Исламият менен бекем жуурулушкан. Андан ажыроосу мүмкүн эмес. Эгер ажырай турган болсоңор

жашооңор бүлгүнгө учурап, жок болосуңар! Себеби, силердин өтмүштөгү сыймыктанчу тарыхыңар Исламият дептерине жазылган. Андыктан, бүгүнкүгө чейин жер жүзүндө эч бир күч жок кыла албаган ошол сыймык-даңазанарды шайтандын азгырыктарына алданып, жүрөгүңөрдөн өчүрүп албагыла!..

Бешинчи маселе: Жаңыдан өнүгүп келе жаткан Азия мусулмандары улутчулдук пикирине кол жайып, ар тараптан Батыштын кылыктарын туурап, атүгүл, көптөгөн баалуулуктарды ошол жолдо курмандык кылып жатышат. А чындыгында ар бир элдин табияты өзүнө ылайыктуу кийимди талап кылат. Кездеменин бир түрүнөн токулса да, бычымы, кебете-кепшири бөлөк болуусу керек. Маселен, аялга аскер кийими же болбосо аалымга бийчи аялдын көйнөгү кийгизилбейт да! Бул сыяктуу Европаны сокур бойдон тууроо да – абдан чоң маскаралык. Себеби:

Биринчиден: Европаны дүкөн же бир аскер казармасы деп элестетсек, Азияны чоң бир эгин-талаа же мечит деп билишибиз керек.

Андай болсо дүкөнчү бий-кечесине бара алат, бирок дыйкан бара албайт. Анткени казарма менен мечиттин шарты бирдей эмес. Ошондой эле көпчүлүк Пайгамбарлардын Азиядан, ал эми философтордун көпчүлүгүнүн Европада чыгуусу – эзелки тагдырдын бир жазмышы. Ошондуктан Азия элдерин бутка тургузуп, өнүктүрө турган – дин жана Исламият. А философия менен даанышмандык болсо, динге жардамчы гана болуп, аны менен алмашылбаш керек.

Экинчиден: Ислам динин Христиан динине салыштырып Европа сыяктуу динге шалаакылык көрсөтүү – өтө чоң жаңылыштык. Себеби Европа динине ээлик кылып келет. Эң башта Вильсон, Лойд Джорж жана Венизелос өндүү европалык атактуулардын поктору сыяктуу динин бекем кармап фанат болуулары буга далил.

Үчүнчүдөн: Исламды Христиан динине салыштыруу – чоң жаңылыштык. Себеби, Европа динине фанат болуп бекем карманган мезгилдерде өнүгө алган жок, тескерисинче, динин таштагандан кийин гана

өнүгүүгө жетишти. Дин алардын ичинде үч жүз жылга жакын ички согуштарды пайда кылды. Баскынчы диктаторлор динди, карапайым калкты, кедей-кембагалдарды жана билимдүү адамдарды эзүүгө курал катары колдонгондуктан, жалпы Европа элдеринде динге карата убактылуу жек көрүү сезими пайда болду.

Ал эми Ислам дининде болсо, тарых күбө болгондой бир жолкудан башка эч кандай ички согуш болгон жок. Мусулмандар качан динин бекем карманып, аны менен жашаганда ошол заманга салыштырмалуу өнүгүүнүн туу чокусуна жетишишкен. Буга Европанын эң чоң устаты аталган Андалузия – азыркы Испания мамлекети күбө.

Качан динге шалаакылык кылып, кайдигерликке түшкөн учурдан баштап аянычтуу абалдарга тушугушуп өнүгүүсү солгундаган. Ислам дини зекетти парз кылып, сүткордуктун тамырын кесип, кедей-кембагалдар жана карапайым калкты коргоп,

أَفَلَا يَعْلَمُونَ * أَفَلَا يَتَفَكَّرُونَ * أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ

сыяктуу аяттары аркылуу илимге кызыктырып, илимпоздорду коргоп келген. Тактап айтканда, Ислам дини кедей-кембагалдар менен илимпоздордун коргонуучу чебине айланган. Ошондуктан Ислам динин жек көрүүгө эч бир себеп жок. Ислам дининин Христиан жана башка диндерден айырмаланчу жактарынын бир акылмандыгы мындайча:

Ислам динин пайдубалы «Таухид» – бир Кудайга ишенүү. Сырткы себептерге, ортомчуларга чыныгы таасирди бербейт. Ал эми Христиандык болсо «Валадийат» – Иса (а.с) пайгамбар Кудайдын баласы деген пикирди кабыл кылгандыгы үчүн сырткы себептерге баа берип, текеберликтен арыла алышпайт. Так эле, Рубубиет-и Илахиенин – Аллахтын башкаруучулук сыпатын чоңдоруна, атактууларына ыйгарышып

اِتَّخَذُوا اَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ اَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللّٰهِ

аятынын маанисине татыктуу болушат. Мына ушул себептүү христиандардын дүйнөгө таанымал эң атактуулары текеберлиги менен өзүмчүлдүктөрүн сактап, жогоруда

аталган Американын экс башчысы Вильсон сыяктуу өз диндерине фанат бойдон кала беришет. Ал эми бир Кудайлыкты негиз туткан Ислам дининде эң жогорку мартабадагы адамдар болсо менменсинүү менен текебердигин таштайт же болбосо биротоло динин таштайт. Ошон үчүн кээ бирлери динге кош көңүл карап, атүгүл, динден чыгып жатышат.

Алтынчы маселе: Терс улутчулдук пикиринде аша чапкандарга минтип айтабыз:

Биринчиден: Ушул дүйнө жүзү, айрыкча бул мамлекетибиз мурдатан бери канчалаган жер которууга жана өзгөрүүлөргө кабылды. Ислам борбору болуп түзүлө баштагандан тартып, башка коомдогу элдер топ-топ болуп бул жерди өздөрүнө мекен кылып жашап калышты. Качан тагдыр китеби ачылса, ошондо ким кайсы улуттан экени билинмек. Андай болсо, бүткүл күч-аракет менен кайраттуулукту жеке улуттун кызыкчылыгына сарптоо маанисиз жана зыяндуу. Ошондуктан терс көз караштагы улутчулдукка таянып динге карата шалаакы караган атактуулардын бирөөсү мажбур болуп: “Тил,

дин бир болсо, улут да бир” - деп айткан. Негизи эле ушундай. Чыныгы улутта тил, дин жана мекен байланышы боюнча каралат. Эгер аталгандардын үчөө бирге болсо, анда күчтүү бир улут болуп эсептелет, үчөөнүн бири кем болуп калса деле кайра улут бойдон кала берет.

Экинчиден: Ыйык Ислам дининин мусулман балдарынын коомдук жашоосуна утуп берген көптөгөн пайдадан экөөсүн мисал катары баяндап берели.

Биринчиси: Мусулмандар отуз-кырк миллионду түзгөнүнө карабай бүт Европанын чоң өлкөлөрүнө карата жашоосун жана мамлекеттүүлүгүн сактап келген. Ар бир аскер жүрөгүндө: «Өлсөм шейитмин, өлтүрсөм газымын» деген Куран нурунан келген ураанды кармаган. Мына ошол динден келген кызуу дем менен өлүмгө тике карап, келечекке туура канат күүлөп, Европаны коркутуп титиретип турган. Кызык, дүйнөдө абдан жөнөкөй, таза ниеттүү аскер рухуна ушундай улуу жанкечтикти кайсы нерсе бере алат? Кайсы улутмандык сезим

жашоосун жана бүт дүйнөсүн ага арнай алат, айткылачы?

Экинчиси: Европанын ажыдаарлары – чоң мамлекеттери Ислам мамлекетине катуу сокку урган сайын, үч жүз элүү миллион мусулман ыйлап сыздаган. Ал эми мусулмандар качан динин бекем кармап, кубаттуу болгондо Колония башчылары кооптонуп, кол көтөрүүдөн баш тартышкан. Эми Ислам дининен пайда болгон алмашкыс руханий жана бекем күчтүн ордун кайсы нерсе толтура алат, айткылачы?

Ырас, андай болсо Курандан чыккан ошол улуу руханий күчтү терс көз караштагы улутчулдуктун кызыкчылыгына багыштап жибербеш керек.

Жетинчи маселе: Өз кызыкчылыгын көздөгөн, терс улутчулдук пикирин бекем кармангандарга төмөнкүчө айтабыз: Эгер өз улутуңарды чындап сүйүп, мээрим төксөңөр, анда жалпыга тегиз тие турган күйүмдүүлүккө ээ болушуңар керек. Антпей мээримге муктаждыгы жок, коомго эч пайдасы жок жана аз гана бөлүктү түзгөн кайдигер

адамдардын убактылуу жашоосуна кызмат кылсаңар, анда элдин көпчүлүк бөлүгүнө ырайымсыздык кылган болосуңар. Анткени, өз кызыкчылыгын көздөгөн терс улутчулдук улуттун сегизден экөөсүнө гана убактылуу пайда тийгизе алышы мүмкүн.

Бирок улуттун сегизден алты бөлүгүн карыялар, оорулуулар, кедей-кембагалдар, жаш балдар, алдан-күчтөн тайгандар жана акыретти абдан олуттуу ойлогон динчил адамдардын тобу түзөт. Булар өткүнчү жашоодон артык көргөн кабырдагы, акыреттеги нурга, көңүл жубатууга жана мээримдүү, күйүмдүү адамдардын жардамына муктаж. Булардын үмүттөрүн өчүрүп, көңүл жубатууларын талкалоого кайсы абийирнамысыңар жол берет? Каап! Эгер бул алты топту терс улутчулдуктун айынан кызыкчылыгыңарга курмандык кылсаңар, анда силерде кайдагы улутмандык, кайдагы журт сүйөрлүк, кайдагы жанкечтик?!

Албетте, Аллахтын ырайымынан эч качан үмүт үзүлбөйт. Анткени, Аллах Тааламиң жылдан бери Куран кызматын арка-

лап, Ислам желегин желбиреткен бул мекендин даңазалуу ордосун жана элин убактылуу оор-кыйынчылыктар менен запкыга салбайт. Буюрса, бул улут кайрадан Ислам нурун дүйнөгө жайып, ыйык милдеттерин улантышат.

ТӨРТҮНЧҮ БӨЛҮМ

Эскертүү: Жыйырма алтынчы каттын төрт бөлүмү бири-бири менен байланышта болбогондой эле бул төртүнчү бөлүмдүн «Он маселеси» да бири-бири менен байланышы жок. Ошол себептүү булардан байланыш издебегиле. Кандай илхам болуп келсе, ошондой жазылган. Бул бөлүм жакын нур шакиртине жөнөтүлгөн каттын бир бөлүгү. Ошол шакирттин беш-алты суроосуна берилген жооп.

Экинчиден: Жөнөткөн катындагы

رَبِّ الْعَالَمِينَ тафсиrinде «Он сегиз миң аалам» - деп айтышкан. Бул сандын акылмандыгын сурап жатасың.

Бир тууганым, азырынча бул сандын акылмандыгын билбейм, бирок муну айта

кетейин. Акылмандуу Курандын аяттары бир маани менен гана чектелбейт жана адамзаттын бардык катмарына кайрылганы үчүн ар бир катмарга тийиштүү маанини камтыган жалпылыкты түзөт. Баян кылынган маанилер болсо ошол жалпы маанинин кичинекей бөлүгү катары эсептелет. Куранды чечмелөөчү ар бир аалым ошол жалпы маанинин бир бөлүгүн түшүндүрөт. Тагыраак айтканда, ага болгон ачылышка же келтирген далилине, же карманган жолуна жараша бир маанини тандап алат. Жогорудагы сөздө да аалымдардын бир тайпасы айтылган санга шайкеш маанини тандап алган.

Мисалы: Олуялардын өтө маани берип тынымсыз кайталаган

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ * بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ

бул куттуу зикиринде көзгө көрүнгөн жана көрүнбөгөн Аллахтын деңиздери, тээ дүйнө жана акырет деңиздерине, кайып ааламы менен бул дүйнөнүн деңиздерине жана чыгыштан батышка, түштүктөн түндүккө карай чалкып жаткан деңиздерге ошондой эле ак деңиз менен Перс деңизинен тартып

Кара деңиз жана анын кысыгы жана Кызыл деңиз менен Суец каналынан тартып тээ тузсуз жана туздуу деңиздерге, ошондой эле жер астындагы тузсуз суулардан баштап жер бетинде туздуу жана бири-бирине улашып турган деңиздерге анан да Нил, Тигр жана Евфрат сыяктуу чоң дарыялардын куйган кичинекей тузсуз деңиздер менен аралашкан туздуу деңиздерге чейинки маанилерди камтыйт. Жогоруда айтылган аят жалпы мааниси, ал эми аталгандар түз же кыйыр түрдөгү маанилери болуп саналат. Мына бул сыяктуу **رَبِّ الْعَالَمِينَ** аяты да көптөгөн акыйкаттарды камтыйт. Олуялар менен акыйкатчылдар түшүнүгүнө жараша бөлөк-бөлөк мааниде баяндайт.

Мен мындай жыйынтык чыгардым. Асманда сансыз аалам бар. Жылдыздардын ар бир тобу, кала берсе ар бирөөсү – өзүнчө аалам. Ошондой эле жер бетиндеги ар бир жандуунун тобу – өзүнчө аалам. А түгүл, ар бир адам – кичинекей бир аалам.

رَبِّ الْعَالَمِينَ түшүндүрмөсү болсо, «Ар бир аалам түздөн-түз Аллахтын тарбиячылыгы

менен башкарылып, тарбияланып көзөмөлдөнүп турат» дегенди билдирет.

Үчүнчүдөн: Расул-и Акрам (с.а.в) буюрган:

إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ خَيْرًا أَبْصَرَ لَهُمُ بَعْضَ بَعْضِهِمْ

Куран-и Хакиимде Азрети Жусуп (а.с) минтип айткан:

وَمَا أُبْرِي نَفْسِي إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ

Брас, напсисин жактырып, ага ишенип таянган адам бактысыз. Ал эми айыптарын көргөн адам бул бактылуу. Ошол себептүү сен таалайлуусуң. Кээде напс-и аммара – жамандыкка түрткөн напси же лаввама – айыптоочу напсиге же болбосо мутмаин – ишеничтүү напсиге айланат. Бирок аткарган иш-аракеттерин жана куралдарын нерв тамырларына оодарып берет. Алар болсо анын милдеттерин өмүрдүн аягына чейин уланта берет.

Ошентип напси аммара өлгөндөй болуп көрүнгөнү менен анын милдеттери кайра эле улана берет. Ошон үчүн көптөгөн аалымдар менен олуялар напсилери ишенимдүү болгонуна карабай напс-и аммараны арыз-

данып келишкен. Жүрөктөрү абдан тазарып нурдуу болуп турса да ошол жүрөктүн дартынан арызданышкан.

Демек, бул адамдарда напс-и аммара эмес эле анын нерв тамырларга оодарып берген милдети болгон. Ал эми жүрөктүн дарты деп аталган оору болсо жүрөктүкү болбой эле кыялдын дарты болгон.

Кадырлуу бир тууганым, демек, силерге чабуул кылган напсиңер да жүрөгүңөрдүн дарты да эмес. Болгону сыноонун – күрөшүүнүн улануусу үчүн адамзат катары нерв тамырларга өткөн жана тынымсыз өнүгүүгө түрткү болгон бир абал.

Экинчи маселе

Кадырлуу аалым сураган үч маселенин ачыктоосу Рисале-и Нурдун бөлүмдөрүндө айтылып өткөн.

Биринчи суроосу: Мухйиддин-и Араби, Фахреддин-и Разиге катында: «Аллахты таануу Аллахтын бар экендигин билүүдөн такыр бөлөк» - деп айткан. Муну кандай түшүнсө болот? Эмне максатта сурап жатат?

Биринчиден: Ага окуп берген Жыйырма экинчи Сөздүн баш жагында Таухид-и хакики – чыныгы ишеним менен таухид-и захири – үстүртөн ишенүүнүн айырмасын салыштырган мисал анын суроосуна жооп берет. Отуз экинчи Сөздүн экинчи жана үчүнчү бөлүмдөрү болсо эмне максатта айтканын ачыктап берет.

Экинчиден: Дин усулунун имамдары менен Калам илиминин аалымдарынын акыйда жана Ваажibu-л Вужуд – Аллахтын барлыгы, бирлиги боюнча айткан ачыктоолору Мухйиддин-и Арабини канааттандыра албаганы үчүн Калам илиминин имамдарынан Фахреддин-и Разиге ушинтип айткан.

Ырас, Илм-и Калам аркылуу жеткен марифат-ы илахие менен марифат-ы камиле адамды толук канааттандыра албайт. Качан баяны мужизалуу Курандын таризинде болгондо гана толук марифатка жеткирип толук кандуу канааттандырат. Иншаалах, Рисале-и Нурдун бардык китепчелери мужизалуу Курандын нурдуу жолунда электр лампасынын кызматын аркалап келет.

Арийне, Мухйиддин-и Арабинин назарына Фахреддин-и Разинин Илм-и Келам аркылуу алган марифатуллах илими канчалык кемчиликтүү көрүнсө, так ушундай эле тарикат жолу менен алынган марифат да Акылмандуу Курандан түздөн-түз Пайгамбардын мураскорлук сыры боюнча алынган марифатка салыштырганда ошончолук кемчиликтүү. Анткени, Мухйиддин-и Арабинин тутунган жолу хузур-у даими – кемел ыйманга ээ болуу үчүн **لَا مَوْجُودَ إِلَّا هُوَ** деп, ааламдын барлыгын жокко чыгара турганчалык чекке жеткен, ал эми кээ бирөөлөрү болсо **لَا مَشْهُودَ إِلَّا هُوَ** деп, ааламды толук унутта калтырып таң калаарлык жолго түшүшкөн.

Акылмандуу Курандан алынган марифат болсо, кемел ыйманды жүрөккө киргизүү менен бирге ааламды жокко да чыгарбайт, унутта да калтырбайт. Тескерисинче, маанисиздиктен куткарып, Аллахты таанып билүүгө түрткү кылат. Ар бир нерсени Аллахты тааныткан күзгү катары көрсөтөт. Саад-и Ширазинин айтканындай:

دَرْ نَظَرٍ هُوَ شِيَاؤُهُ وَرَقِي دَفْتَرِيست از مَعْرِفَتِ زِدْ اَزْ

Ар бир нерседе Аллахты таанып билүүгө терезе ачат.

Рисале-и Нурдун кээ бир китепчелеринде Илм-и Келам менен Курандан алынган чыныгы жолдун айырмачылыктары тууралуу төмөнкүчө салыштырганбыз.

Мисалы: Кээ бирөөлөр сууну тартып келүү үчүн суу түтүгү аркылуу узак жерлерден же болбосо тоонун боорунан тартып келишет. Кээ бирөөлөр болсо кайсы жерден болбосун кудук казып суу чыгарат. Биринчи жол менен суу алып келүү өтө кыйын жана машакаттуу. Ал эми ар бир жерде кудук казып суу чыгарууга дарамети жеткендер оңой эле сууну таба алышат. Так ушундай эле Илм-и Келам аалымдары да себептер аркылуу Аллахтын барлыгын түшүндүрөт.

Бул жол абдан татаал жана өтө эле узак. Ал эми Акылмандуу Курандын чыныгы жолу болсо кайсы жерде болбосун сууну таап чыгарат. Ар бир аяты, Муса (а.с)дын аса таягы сымал кайсы жерге урбасын мүрөк суусу агып чыгат.

эрежесин **وَ فِي كُلِّ شَيْءٍ لَهُ آيَةٌ تَدُلُّ عَلَى أَنَّهُ وَاحِدٌ** баарына окутат.

Ыйман тек гана илимден куралбайт, анда көптөгөн сезимдердин үлүшү бар. Маселен, ашказанга кирген тамак кан-тамыр аркылуу дененин бардык клеткасына керектүү өлчөмдө бөлүнүп тарайт. Бул сыяктуу илим аркылуу алынган ыйман маселелери да акыл ашказанына кирген соң рух, жүрөк, туйгу, напси жана башка сезимдер даражасына жараша өз үлүштөрүн сиңирип алышат. Эгер аталгандар тиешелүү үлүштөрүн албаса, анда жеткиликсиз болот. Ушундан улам Мухйиддин-и Араби Фахреддин-и Раазиге бул маселени эскерткиси келген.

Үчүнчү маселе

إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا аятынын **وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ** аяты менен кандай шайкештиги бар?

Жооп: Он биринчи сөздө, Жыйырма үчүнчү Сөздө жана Жыйырма төртүнчү Сөздүн бешинчи бөлүмүнүн экинчи темасында мунун ачыктоосу бар. Кыскача мааниси төмөнкүдөй:

Аллах Таала толук кудурети менен бир заттан көп затты жаратууда, милдеттерди аткартып бир баракка миң китепти жазууда. Ошондой эле адамды да түрлөрдүн ордуна жаамы түр кылып жараткан. Башкача айтканда, бардык жан-жаныбарлардын түрлөрүнүн милдеттерин инсан аркылуу аткартууну каалаганы үчүн адам баласынын туйгуларына, сезимдерине табиятынан чек салынбай эркин коюлган. Ал эми жаныбарлардын сезимдерине жаратылышынан чек коюлган.

Инсан Аалам Жаратуучусунун чексиз чагылууларына күзгү болгондуктан сезимдерине чектөөсүз жөндөмдөр берилген. Ошон үчүн ар бир сезими учу-кыйырсыз мейкиндикте кыдырып, соңу жок багыттарга кетет.

Мисалы: Инсан ач көздүгүнөн улам бүткүл дүйнө ага берилсе да **هَلْ مِنْ مَزِيدٍ** дагы барбы дейт. Өзүнүн жеке кызыкчылыгы үчүн миңдеген адамга келүүчү зыянды эске албайт ж.б.

Ары жаман ахлактарды өрчүтүүдө Намуруд менен Фараондун деңгээлине чейин түшкөнү үчүн күчөтмө мааниде «заалым» сөзүнө татыктуу болсо, таза ахлактарды өнүктүрүүдө да чектөөсүз өнүгүүгө жетип, пайгамбарлар менен сыддык – чынчыл адамдардын даражасына чейин жогорулай алат.

Анын үстүнө адам баласы жаныбарлардан толук айырмаланып жашоонун бардык оош-кыйышына карата чабал жана ар бир нерсени үйрөнүүгө мажбур. Дагы түгөнгүс нерсеге муктаж болгону үчүн күчөтмө мааниде «сабатсыз» сөзүнө ылайыктуу. Ал эми жаныбарлар болсо дүйнөгө келүүсүндө аз эле нерсеге муктаж. Алар бир-эки айда, ал тургай бир-эки күндө, кээде бир-эки саатта жашап кетүүгө керектүү бүткүл шарттарын үйрөнүшөт. Кудум эле башка ааламда даярдалып келгендей. Инсан болсо бир-эки жылда араң тамтаң басып, он беш жылда араң пайда менен зыянды ажыратат. Ошон үчүн күчөтмө мааниде айтылган «жахул» – өтө караңгы сөзү жогоруда айтылгандарга ишарат кылат.

Төртүнчү маселе

جَدِّدُوا إِيمَانَكُمْ بِلَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ тын акылмандыгын сурап жатасыңар. Мунун акылмандыгы Рисале-и Нурдун көп жеринде айтылып өткөн. Акылмандыгынын бир сыры мындай: Инсандын бейнеси да, ааламы да дайыма өзгөрүп тургандыктан ар дайым ыйманын жаңылоого муктаж. Анткени ар бир инсандын көптөгөн руханий бейнелери бар. Өмүрүнүн жылдарынын жана күндөрүнүн санынчалык кала берсе сааттарынын санынчалык бейнелери бар. Анткени убакытка багынып жашаганы үчүн ошол ар бир бейне бир модель өңдөнүп, күн сайын башка-башка көрүнүштүн кейпин кийип турат.

Анан да инсанда жогорудагы айтылган өзгөрүү менен жаңылануу процесси жүрүп тургандай эле отурукташкан ааламы да ордунда турбай тынымсыз өзгөрүп турат. Бири кетсе, башкасы ордуна келет. Ар дайым жаңыланат жана ар бир күн башка ааламдын эшигин ачат. Ыйман болсо инсанда жаңыланып турган ар бир бейненин жашоо нуру жана ар бир кирген ааламдын жарыгы болуп саналат.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ келмеси болсо, ошо нурду ача турган ачкыч.

Ары инсандын ич дүйнөсүндөгү напсиси, туйгу-сезимдери жана шайтаны өз өкүмүн жүргүзүп тургандыктан көп учурда кайдигерлигинен пайдаланып ыйманын алсыратуу үчүн түрдүү-түрдүү айла-амалдарды жасашып курулай шек-күмөндөр аркылуу ыйман нурун жапканга аракет кылышат. Ошондой эле шариятка карамакаршы келген жана кээ бир имамдардын көз карашында капырдыкка алып барчу сөздөрдү айттырат жана кыймыл-аракеттерди жасатат. Андыктан ар убак, саат сайын, күн сайын ыйманды жаңылоого муктаждык бар.

Суроо: Мутакаллим – диндин түпкү ынанчын ачыктап далилдеген аалымдар ааламды, Вахданиетти – Аллахтын бирлигин имкан жана худус аркылуу далилдешет. Тасаввуф – тарикат багытындагылардын бир бөлүгү таухид аркылуу кемел ыйманга жетүү үчүн (аят жазылат) деп ааламды унутат да, андан соң толук ыйманга ээ болот.

А экинчи бөлүгү болсо чыныгы таухид менен кемел ыйманга жетүү үчүн (аят жазы-

лат) деп ааламды кыялына ороп жоктукка таштайт. Бирок сен бул үч жолго окшобогон өзүнчө чоң бир жолду Курандын ичинен көрсөтүп жатасың жана мунун белгиси катары (аят жазылат) буларды айтып жатасың. Андай болсо бул жолдун таухидге байланыштуу далилин жана кыска жолун көрсөтүп бер?

Жооп: Рисале-и Нурдун бардык китептери, бардык каттары бул жолду көргөзөт. Азырынча сурооңорго байланыштуу мунун кенен жана узун далилин кыскача ишарат кылабыз. Ал төмөнкүдөй:

Ааламдагы ар бир нерсе өзүн Жаратуучусуна ыйгарат жана дүйнөдөгү ар бир көркөм санаттын кооздугу устасынын чыгармасы экенин көрсөтөт. Ааламда ар бир жаралган кыймыл бүткүл кыймылдарды өзүн аракетке келтирген Заттын кыймыл-аракети болгонун далилдейт. Ошондой эле макулуктарда көрүнүп жаткан ар бир ысым бүткүл ысымдарды ысым Ээсине тапшырат.

Демек, ар бир зат – түздөн-түз Аллахтын бирлигине далил жана Аны таанып билүүгө

бир терезе. Ырас, ар бир макулук, айрыкча жандуулар – ааламдын кичирейтилген үлгүсү, данеги жана Жер шарынын мөмөсү. Андыктан бул үлгүнү, данекти жана мөмөнү ким жаратса, бүткүл ааламды да Ал жараткан. Анткени, мөмөнүн жаратуучусу дарактын жаратуучусунан башкасы боло албайт. Ошол себептүү ар бир макулук бардык макулуктарды Жаратуучусуна берген сымал ар бир кыймыл бүткүл кыймыл-аракетти кыймылга келтирген Затка тапшырат.

Анткени биз көрүнүп жаткандай ар бир пайда болгон кыймыл көпчүлүк макулуктарды курчаган кенен чөйрөдөн, тактап айтканда, майда бөлүкчөдөн тартып күнгө чейинки аралыкты камтыган Жаратуу мыйзамдын учу катары көрүнөт.

Демек, бул кичинекей кыймылдын ээси ким болсо ошол макулуктарды курчаган жана бөлүкчөдөн баштап күнгө чейин созулган жалпы мыйзам менен байланышкан бүткүл кыймыл-аракеттердин ээси да Ал болушу керек.

Ырас, бир чымынды ким тирилтсе, бүткүл курт-кумурскалар менен кичинекей

жандыктарды жаратып, Жер бетин да Ал тирилтет. Айлана сымал майда бөлүкчөлөрдү ким айлантса, чынжырдай байланышкан макулуктарды кыймылга келтирип, тээ күндү жылдыздары менен кошо айланткан да – Ал. Себеби мыйзам – бир чынжыр, кыймылдар болсо ал аркылуу байланышат.

Демек, ар бир макулук бардык макулуктарды ээсине жана ар бир жаралган кыймыл бүткүл кыймылдарды Жаратуучусуна тапшырат. Так ушул сыяктуу ааламда көзгө көрүнгөн ар бир ысым бүткүл ысымдарды ээсине тапшырат жана анын аталыштары экенин тастыктайт. Анткени ааламда көрүнүп жаткан ысымдар бири-бирин курчаган айлана жана күндөгү жети түс сымал бири-бирин курчап, кубаттап, толуктап көркүнө чыгарып турат.

Мисалы: Мухий ысымы бир нерседе чагылып жашоо бере баштаган учурда Хакиим ысымын да кошо чагылдырып, ошол жандуунун уясы болгон денесин даанышмандык менен тартипке салат. Ошол эле учурда Керим ысымы чагылып дене уясын

кооздосо, Рахиим ысымы мээрим менен муктаждыгына кам көрөт. Ал эми Раззак ысымы болсо ошол жандуунун жашоосуна керектүү материалдык жана руханий ырыскыны күтүлбөгөн жерден жиберет ж.б.у.с.

Демек, Мухий ысымы кимдики болсо ааламды курчаган нурдуу Хакиим ысымы да Аныкы. Анан да бүткүл макулуктарды мээрим төгүп бапестеген Рахиим ысымы жана бардык жандууларды берешендиги менен баккан Раззак ысымы да Анын ысымы, аты ж.б.у.с...

Демек, ар бир ысым, ар бир кыймыл, ар бир макулук Аллахтын жалгыздыгына курч далил болуп саналат. Ошондой эле аалам барактарына жана кылымдардын саптарына сөз болуп жазылган макулуктар жазуучусунун калем сыясы экенин бирдик мөөрү менен далилдешет.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ قَالَ أَفْضَلُ مَا قُلْتُ أَنَا وَالنَّبِيُّونَ مِنْ قَبْلِي لَا
إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ عَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ

Бешинчи маселе

Экинчиден: Катыңарда **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** деп айтуунун өзү эле жетиштүүбү?

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ деп айтпаса, Бейишке кире алабы?» - деп экинчи бир суроону да кызыгып сурап жатасыңар? Мунун жообу узун. Азырынча болгону төмөнкүнү айтабыз.

Шахаадат – күбөлүк келмесинин бул эки сөзү бири-биринен ажырабайт, бири-бирин далилдейт жана бири-бирин кубаттап бири-бирисиз боло албайт. Чынында Пайгамбар (с.а.в) Пайгамбарлардын мураскору жана бардык акыйкатка жетүү жолдордун башатында турат. Анын түзгөн түз жолунан сырткары акыйкат да, кутулуп кетүү да жолу болбойт. Бүткүл марифат жана тахкик имамдары Саад-и Ширази сыяктуу:

مُحَالِّسْتِ سَعْدِي بَرَاهِ نَجَاتٍ * ظَفَرُ بُرْدَنْ جُرْدَرِي مُصْطَفَى

жана

كُلُّ الطَّرِيقِ مَسْدُودٌ إِلَّا الْمِنْهَاجَ الْمُحَمَّدِيَّ айтышкан.

Бирок, кээде мындай болот: Мухаммад (с.а.в)дын улуу жолунда бара жатышса да

анын улуу жолу экенин жана анын ичинде бара жатышканын билишпейт. Кээде мындай да болот: Пайгамбар (с.а.в)ды билишпесе да кетип жаткан жолдору анын көрсөткөн жолу болуп саналат. А кээ бир учурда коомдук жашоодон четте калып, өз алдынча ой жүгүртө албаган адамдар Мухаммад (с.а.в)дын динин билбей туруп тек гана **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ**

деп айтуусу аларга жетиштүү. Бирок мунун эң маанилүү шарты мындай: «Жок нерсени кабыл кылуу башка, далилденген нерсени четке кагуу такыр башка». Бул аталган адамдар Пайгамбар (с.а.в)ды таанып, билип кабыл кылчудай маалыматтан кабарсыз. Болгону Аллахты гана **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** билишет, андыктан мындай адамдар жоопкерчиликке тартылбайт.

Тактап айтканда, акырет азабынан кутулушат. Бирок Пайгамбар (с.а.в)ды уккан жана алып келген динин тааныган адамдар Ага ишенишпесе, анда Аллахты тааный алышпайт. Ошол себептүү мындай адамдар **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** деп эле айтып коюшу менен

акырет жоокерчилигинен кутула алышпайт. Анткени мындай абал кечиримге себеп болчу маалымат жетпестигинен улам кабыл кылбагандык эмес, тескерисинче, жок нерсени кабыл кылып бар нерсени жокко чыгаргандык болуп саналат.

Мужизалары, алып келген дини жана баалуу касиеттери менен ааламдын даңзасы жана адамзаттын шарапаты аталган Мухаммад (с.а.в)ды кабыл кылбаган адам эч убакта туура жолдо жашай албайт, Аллахты да тааныбайт. Азырынча бул айтылгандар жетишээрлүү болду окшойт.

Алтынчы маселе

Экинчиден: Шайтан менен тартышууну баяндаган Биринчи бөлүмдө алардын жолуна тийиштүү кээ бир ачыктоолор орой айтылган. «Жок, эч качан андай болбойт!..» деген сөздөр менен мүмкүн эместикти мүмкүн сыяктуу эсептесек деген колдонуулар мени абдан түйшөлттү. Андан соң силерге жөнөтүлгөн бөлүктө кичинекей өзгөртүүлөр болчу, колуңардагы нускаңарды ага салыштырып оңдой алдыңарбы? Ал жердеги

ашыкча эсептеген колдонууларды түзөтүүнү пикириңерге тапшырам.

Кымбаттуу бир тууганым, ал бөлүм абдан маанилүү. Анткени, динсиздердин устаты – шайтан. Шайтандын жаагы жап кылынмайынча аны ээрчигендердин ооздугу кишенделбейт. Акылмандуу Куран капырлардын орой кайым айтышууларын өчүрүү үчүн мага тайманбастык берди. Мен да бул эр жүрөктүүлүккө таянып шайтан жолунун ыпылас экенин көрсөтүү үчүн тартышууда орой түрдө айткан сөздөрүн кайра өздөрүнө колдонуп, тутунган сандырак жолун мойнуна алдырдым. Мына ушундай жол менен аларды кудук ичине түшүрүп, чындыкты толугу менен Куран тарапка оодарып, алардын жашыруун оюдарын ортого чыгардык. Мына ушул жеңишти төмөнкү мисал менен түшүндүрүп берели.

Мисалы: Баш тарабы асманда, ал эми ылдыйкы учу жердин борборуна чейин казылган кудук ичинде турган өтө бийик мунараны элестетип көрөлү. Эми кимдир бирөө бул мунарадан мамлекеттин бүт тара-

бына угулган азан айтса, ошол адамдын мунаранын башынан тээ кудуктун түбүнө чейинки кайсы орундукта турганын далилдөө үчүн эки топ тартышууга түшүшөт. Биринчи топ минтип айтат:

«Азан айткан адам мунаранын башында. Анткени азанын угуп жатабыз, андыктан ал адам тирүү жана жандуу. Чынында ал бийик жерде турганы үчүн ар бир эле адам көрө албайт, бирок деңгээлине жараша анын чыккан, түшкөн орундугун көрөт жана билет. Ошол себептүү ал азанчы – көрүнсө да, көрүлбөсө да бийик орундуктун ээси». Ал эми шайтанды ээрчиген топ: «Андай эмес! Анын турган орду мунара башында эмес, кудук түбүндө» - деп айтат. Бирок бир да адам анын кудук түбүндө экенин көргөн жок жана көрө да албайт. Эгер ал азанчы таш сымал оор, жансыз болгондо анда экинчи топ айткандай кудук түбүндө болуп, кимдир-бирөө көрөөр эле.

Эми бул эки топ тартышып жаткан маселе мунара башынан тартып тээ кудук түбүнө чейинки узун аралыкты камтыйт.

Кудайга ишенген ыймандуулар жамааты баам-парасаттуу адамдарга ал азанчынын мунара башында экенин көрсөтсө, кыска ойлуу адамдарга өз деңгээлине жараша анын мунаранын ар бир тепкичинде экенин жөнөкөйлөштүрүп көрсөтөт. Ошол себептүү кичинекей бир белги мунарадагы адамдын таш сыяктуу жансыз дене эмес, тескерисинче, каалаган учурда жогору чыгып, көрүнүп, азан окуй турган кемел инсан экенин жетишээрлүү далилдейт. А экинчи шайтандык топ болсо:

«Чындап мунара башында болсо, анда баарына көрсөткүлө, антпесеңер анын турган жери кудук түбүндө» деп келесоо жыйынтыкка келишкен. Ал азанчынын баарына көрсөтүлбөөсүнүн себеби ар бир эле адамдын назары анын бийик турган жерине жете албастыгында. Бул экинчи топ муну билбегендиктен келесоолук жолуна түшүп жатышат. Анан да обу жоктук кылып, мунара башын эске албай калган аралыкты өздөрүнө далил катары көрсөткүсү келишет.

Мына бул эки топтун тартышуусун чечүү үчүн бирөө чыгып, аларга минтип айтат:

«Эй кара ниеттүү топ! Эгер азан чакырган адамдын орундугу кудуктун түбү болгондо анда ал таш сыяктуу жансыз жана тирүү эмес болушу керек эле. Же болбосо кудуктун ичи менен мунаранын тепкичтеринде ким көрүнсө ал болбошу керек. Бирок ал адамдын жансыз жана кыймылсыз эмес экенин жакшы билесиңер. Ошондуктан анын орундугу – мунаранын башы. Буга ишенбесеңер, анда аны кудук түбүндө экенин көрсөтүшүңөр керек, бирок муну көрсөтө албайсыңар анан да эч кимди кудук ичинде деп уктура албайсыңар, андай болсо жаагыңарды жапкыла! Силердин тартышаар күчүңөр болгону кудуктун түбүнчөлүк. Калган мунаранын башына чейинки аралык ак ниеттүү топтун күчү. Булар азанчы адамды кудуктун түбүнөн башка жерде көрсөтүшсө, айткан сөздөрүн далилдеген болушат».

Мына ушул мисал өңдүү шайтан менен тартышуу бөлүмү көк асмандан жерге чейинки узун аралыкты алардын колунан алып, кысмакка салууга мажбур кылат. Тактап айтканда, мүмкүн болбогон эң жийиркеничтүү орундукуту алардын колуна

карматып, бир да нерсе кире алгыс тешикке кептеп, бүтүндөй мейкиндикти Куран тарапка өткөрөт.

Эгер алардан: «**Куран эмне?**» деп суралса, «Мыкты адеп-ахлак сабагын берген адам китеби» - деп айтышат. Бул учурда буларга минтип айтылат: «Андай болсо ал китеп – Аллахтын сөзү, андыктан аны кабыл кылууга мажбурсуңар. Себеби силер тутунган пикириңер боюнча мыкты деп айтпашыңар керек эле!»

Кайра эле аларга: «Пайгамбарды кантип билесиңер?» - деп айтылса, минтип: «Мыкты ахлактуу жана өтө акылдуу адам болгон» - дешет. Бул учурда аларга «Андай болсо ыйман келтиргиле. Анткени силер айткандай ахлактуу жана акылдуу болсо, анда ал – Элчи. Силер таянган жолуңардын эрежеси боюнча сонун деп айтпашыңар керек болчу». Бул сыяктуу ж.б. акыйкаттын калган жактарын мисалга салыштырып түшүнүп алсаңар болот.

Мына ушул айтылган сырга байланыштуу шайтан менен тартышылган биринчи

бөлүм мусулмандардын ыйманын куткаруу үчүн Пайгамбар (с.а.в)дын көрсөткөн мужизаларын жана анын айкын далилдерин билүүгө муктаждык калтырбайт. Б.а. биринчи бөлүмдөгү кичинекей далил мусулмандардын ыйманын куткарууга жетиштүү. Айтылып өткөн далилдер Мухаммад (с.а.в)дын ар бир абалы, ар бир кулк-мүнөзү жана ар бир кыймыл-аракети мужиза болуп эң жогорку макамда экенин далилдейт.

Жетинчи маселе

Ибарат алчу бир маселе

(Убайымга кабылып, үмүтсүздүккө түшкөн досторумдун жан-дүйнөсүн кубаттаган жети окуянын далили менен тек гана Куран кызматына тийиштүү Аллахтын икрам жана коргоосун бир канча сезимтал досторумду куткаруу үчүн баяндап берүүгө мажбур болдум. Бул жети окуяда төртөөсү дос болуп туруп дүйнөлүк максат үчүн өз бейнеме эмес, Куранга кылган кызматыма душмандык мамиле жасап, мындай суук мамилелерине карата балээге кабылышты. Ал эми жетөөнүн үчөөсү болсо бекем дос болуп кел-

генине карабай дүнүйөкорлордун көзүнө көрүнүп, дүйнөлүк максаттарга жетип, жан-жыргалы үчүн достук талап кылган айкөлдүк мамилени убактылуу менден үзүштү. Бирок, тилекке каршы, бул үч досумдун мындай мамилелери жакшылык менен бүткөн жок).

Оболку сыртынан дос болгон төртөөнүн душмандык мамилеси төмөнкүчө:

Биринчиси: Бир мүдүр «Онунчу Сөздөн» бир нуска бер деп канча ирет жалбарып сураганынан макул болдум. Ал болсо кызматынан көтөрүлүүнү көздөп достугун таштап душмандык мамиле жасай баштады. Губернаторго мени арызданып туура эмес кабарларды жеткирди. Куран кызматынын көмөгү менен көтөрүлмөк турсун кызматынан алынды.

Экинчиси: Дагы бир мүдүр. Бул деле дос болчу. Бирок дос болуп туруп жетекчилеринин көңүлү үчүн жана дүнүйөкорлордун назарын өзүнө буруу максатында жеке өзүмө эмес, кызматыма тиешелүү жактан атаандашып душмандык абалга өттү. Бирок тилеген оюна жетпей катуу сокку жеди.

Күтүлбөгөн маселе чыгып эки жарым жылга соттолуп кетти. Кийин Курандын бир кызматкерине дуба кылуусун өтүндү. Ага дуба кылынды, иншаалах, түшкөн кыйынчылыгынан кутулаар.

Үчүнчүсү: Бир мугалим дос болуп көрүнгөндүктөн мен да ага достук мамиле кылдым. Кийин Барла аймагына көчүп келген соң мага душмандык кыла баштады. Бирок мындай терс аракетине карата сокку жеди. Мугалимдик кызматынан аскерге чакырылып, Барла аймагынан алыстатылды.

Төртүнчүсү: Бир хафыз. Куран кызматында мага достук көрсөтөөр деген ойдо ага бекем достук көрсөттүм. Ал болсо дүнүйөкорлордун көзүнө көрүнүү үчүн бир кызматкердин сөзүнө ишенип, бизге карата суук мамиле жасап, кооптоно баштады. Кийин мындай аракетине карата сокку жеди. Аткарган иши иликтенип, катуу сөгүш алып кызматынан четтетилди.

Мына жогорудагы бул төрт адам душмандык мамиле жасоо менен мындай соккуларга кабылгандай эле үч досум да олуттуу

достуктун талап кылган айкөлдүгүнөн баш тартканы үчүн сокку эмес, бир ойготуу иретинде жасаган мамилелерине карата эскертүү алышты.

Биринчиси: Кызмат үчүн абдан маанилүү, олуттуу жана кадырлаган бир окуучум ар дайым китептерди жазып таркатчу. Кийинчерээк шалаакы бирөөнүн чоң кызматка келүүсүнөн жана бир окуянын чыгуусунан улам мамлекеттин кысымынан, коопсуздугунан коргонуу үчүн жазган китептерин жашырып, жазууну токтотту. Мына ушул себептен Куран кызматын убактылуу таштоосу жаңылыштык болуп, кандайдыр бир жалаа менен жыл бою сотко каттап, айып пул төлөөгө кабылды. Качан мурунку абалына кайтып, жазуусун улантууну ниет кылганда жалаадан кутулуп соттон акталып чыкты. Колунда эч нерсеси жок болсо да айып пулдан кутулду.

Экинчиси: Беш жылдан бери сөзүндө бек турган олуттуу жана кайраттуу досум дүнүйөкорлордун жана жаңы келген иш жетекчилеринин көзүнө жакшы көрүнүү үчүн

кошуна болгонуна карабай кыска ойлуулук кылып бир канча ай мени менен жолукпай койду. Кала берсе рамазан майрамында да бир тийип учурашып койгон жок. Мына ушундай аракетине жараша айылда чыр маселе чыгып, элге болгон кадыр-баркын жоготуп алды.

Үчүнчүсү: Мени менен жумасына бир-эки жолу жолугуп турган хафыз мечит имамы бар эле. Башына селде орогону үчүн мени менен эки айча байланышын үздү. Ал тургай майрам күнү да жаныма келген жок. Жети-сегиз жыл имам болгонуна карабай адатка тескери деген сын менен башына селде ороого уруксат берилген жок.

Мына бул сыяктуу окуялар абдан көп. Бирок кээ бирөөлөрүнүн көңүлүн оорутуп албоо үчүн калгандарын айткан жокмун. Бул окуялар жөнөкөй болуп көрүнгөнү менен баары биригип чоң күчтү түзөт. Ошондуктан бул жерден менин бейнеме карата эмес, болгону Куран кызматынын урматы үчүн Аллахтын бир ыроосу жана коргоосу менен кызмат аркалап жатканыбызды билсек болот.

Досторум муну эске алып, ар кандай күмөн ойлорго түшпөөлөрү керек. Албетте, бул да болсо ошол кызматкерлигиме карата Аллахтын ыроологон жакшылыгы болгондуктан буга мактануу эмес, шүгүр айтуу зарыл. Анткени буга тийиштүү

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ

мындай буйрук бар. Ошол себептүү өткөн окуяларды бул буйруктун эрежесине таяп, досторума жеке көрүнүштө баяндап жатам.

Сегизинчи маселе

(Жыйырма жетинчи Сөздө ижтихад маселесине тоскоолдук туудурган себептерди түшүндүргөн бешинчи себептин үчүнчү бөлүгүндөгү үчүнчү мисалдын шилтемеси).

Маанилүү бир суроо: Кээ бир дин илимдерин изилдешкен илимпоздор: «Курандын аяттары менен зикирлер жана буга окшогон таспихтердин ар бири көп жактан инсандын ички дүйнөсүн нурдантып, ага руханий азык берип турат. Булардын маанисин билбей туруп оозеки түрдө айтып коюу жетиштүү болбосо керек. Сөз бир кийим сыяктуу. Эгер

аны алмаштырса, тагыраак айтканда, ар бир улут ошол сөздөрдү өз тилине которсо, пайдалуураак болбойт беле?» - деп айтышууда.

Жооп: Курандын аяттары менен Пайгамбар (с.а.в)дын тасбих сөздөрү жансыз бир кийим эмес, дененин тирүү териси сымал. Булар убакыттын өтүшү менен териге айланган. Кийимди алмаштырууга болот, бирок терини алмаштыруу денеге абдан зыян. Ошол намаз жана азандагы куттуу сөздөр калк көнүп колдонгон маанилерге символ жана наам энчилүү ат катары кабыл алынган. Символ менен наам өзгөртүлбөйт. Мен жеке өзүмдө тажрыйбадан өткөргөн бир абалды канча ирет текшерип көрүп төмөнкү акыйкатты чыгардым. Ал мындай:

Ихлас сүрөөсүн арапа күнүндө жүз жолудан кайталап окучумун. Карасам, рухий сезимдеримдин бир канчоосу канча ирет кайталагандан кийин азыгын алып канааттанып жатты. Анан ой-жүгүртүү сыяктуу кээ бир сезимдер болсо сүрөөнүн маанисине ыктады, бирок үлүшүн алган соң алар да канааттанган болушту. Ошондой эле

жүрөккө тийиштүү сезимдер да руханий токтукка себеп болгон маанилерди сиңирип эргип жатышты. Мына ушинтип уламулам кайталанган сайын көпкө барып тажай турган кээ бир сезимдер гана калды, бирок булар да маанисин билип терең түшүнүүгө муктаждык калтырган жок.

Адамдагы кайдигерлик ой-жүгүртүүгө зыян бербеген сымал буларга да зыян бере алган жок. Ошон үчүн Куттуу аяттар, келмелер сөз катары айтылса да негизги маанини түшүндүрүү менен ысым жана символ катары элге сиңип адаттануусу аталган сезимдерге жетишээрлүү.

Эгер окуп жаткан маалда маанилерге басым жасалса, анда зыяндуу түрдө катуу тажоо берет. Анын үстүнө бул кеч ойгонгон сезимдер терең ойлонууга жана түшүнүүгө муктаж эмес, кайра кайталоого, дем берүүгө гана муктаж. Ошол себептүү дененин териси өңдөнгөн диндин куттуу сөздөрү маанилик милдетти аткаргандыктан бул сезимдер үчүн канааттандыраарлык. Айрыкча арапча сөздөр менен Куран аяттары Жаратуучунун

кайрылуусу экендигин эске салып туруу менен бирге өчпөс берекенин булагы болуп кала берет.

Мына азан, намаз тасбихаты сыяктуу ар дайым кайталанган Фатиха жана Ихлас сүрөөсүндөй акыйкаттарды башка тилге которуп түшүндүрүү өтө зыяндуу экенин өзүмдөн сынап өткөн тажрыйбалар көрсөттү. Анткени соолубас булак болгон Куран аяттары менен Пайгамбар (с.а.в)дын сөздөрү айтылбаган соң назик сезимдердин андан алуучу үлүшү – нуру да кошо жоголот. Анын үстүнө жок дегенде ар бир тамгадагы он сооптун нуру өчүп, бардык намазда ар бир адам үчүн толук эргүүнү бере албагандыктан которулуп айтылуусу жан-дүйнөгө караңгылык сыяктуу зыяндуу болот.

Ырас Имам-ы Азам: « **لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ** сөзү Таухид келмесине символ жана ысым» деп айткан. Биз да минтип айтабыз: тасбихтер, зикирлер айрыкча азан жана намаздагы сөздөрдүн көпчүлүгү символ менен наамга – энчилүү атка айланган. Символ болсо сөздүк маанисинен көбүрөөк жалпы мусулман-

дарга сиңген мааниге карайт. Ошондуктан өзгөртүлүүсү шарият боюнча уруксат эмес. Ар бир мусулмандын билүүсү зарыл болгон түшүнүктөрдү, тагыраак айтканда, кыска маанилерди эң жөнөкөй адам да тез эле үйрөнө алат.

Өзү мусулман аталып, башына миңдеген пайдасыз маалыматтарды толтурган адамдар бир-эки аптада түбөлүктүү жашоонун ачкычы катары эсептелген бул куттуу сөздөрдүн кыскача маанилерин үйрөнө албасына кайсы себепти шылтоолой алышат, кантип мусулман аталып, кантип өздөрүн «акылдуу адамбыз» - деп айта алышат?.. Мындай келесоолордун жалкоолугу үчүн ошол нур булактарынын кутучаларын бузуу акылдуулардын кылаар иши эмес.

Анан да «Субхааналлах» деген адам кайсы улуттан болбосун Аллахты улуктап жатканын билет. Мына ушунун өзү жетиштүү эмеспи? Эгер муну өз тилине которуп айтса, акылына бир таалим кириши мүмкүн. Анткени бул сөздөр күндө канча ирет кайталангандыктан мындай кайталанууда

акылдын түшүнүүсүнөн бөлөк сөздөн сөзгө туташа жуурулушкан өзөк маанилерди камтыган орду толгус нур менен берекенин казынасы болуп саналат. Айрыкча Куран аяттарынан алынган касиет жана андан пайда болгон береке менен нурлар абдан маанилүү...

Дин зарылдыктарынын кутучасы эсептелген Аллахтын куттуу сөздөрүнүн ордун адамзаттын бир да котормосу толтуруп, милдеттерин аткара албайт. Убактылуу түшүндүрсө да туруктуу, жогорку жана жетиштүү деңгээлде түшүндүрө албайт.

Бирок диндеги айкын ачыкталбаган сөздөр болсо өзгөртүүгө муктаждык туудурбайт. Себеби үгүт-насаат, сабак жана таалим берүү менен ага болгон муктаждыктар орундалат.

Жыйынтык: Терең маанилерди камтыган араб тилинин өзгөчөлүгү менен Куран аяттарынын мужизалыгы таң калаарлык таризде болгондуктан чыныгы котормосу мүмкүн эмес. Атүгүл, «Болушу мүмкүн эмес!» деп айта алам. Буга карата ким күмөн санаса, Курандын мужизалыгына тиеше-

лүү Жыйырма бешинчи Сөзгө кайрылсын. Котормо деп айткандары болсо, өтө кыска жана кемчиликтүү маани болоор. Мындай маани каякта? Ал эми жандуу, терең сырларды камтыган аяттын маанилери каякта?

Тогузунчу маселе

(Маанилүү, өзгөчө бир маселе жана олуялыктын бир сыры)

Ислам дүйнөсүндө «Ахли Сунна валь-Жамаат» деп аталган ахл-и хак – туура жолду карманган чоң топ Куран жана ыйман акыйкаттарын туура жолдун алкагында сүннөттөргө баш ийип толугу менен сактап келишкен. Олуялардын көбү ушул чөйрөдөн чыгышкан. Ал эми олуялардын экинчи бир бөлүгү Ахл-и Сунна валь-Жамааттын кээ бир эрежелеринен чыгып, сүннөткө дал келбеген жолго түшүшкөн. Мына ушу экинчи жолдогу олуяларга карагандар эки топко бөлүнүшкөн:

Биринчи топ, Ахли Суннанын жоболоруна тескери аракет жасаганы үчүн олуялыктарын четке кагышты. Ал тургай кээ бирөөлөрүн капырдык деңгээлге түшүрүштү.

Экинчи топ, аларды ээрчигендер болсо олуялыктарын кабыл кылышканы үчүн: «Акыйкат Ахли Сунна валь-Жамааттын жолуна гана тиешелүү эмес» деп айтышып, ахл-и бедаа – туура жолго дал келбеген бир топ түздү да, аягында адашкандыкка чейин барышты. Бирок жолду көрсөткөн ар бир жол башчы туура жолдо боло бербестигин биле алышкан жок. Шейхтери мажзуб – Кудайга болгон сүйүүсүнөн өздөрүн жоготкону үчүн кетирген катасынан кечиримдүү болот. Ал эми аны ээрчигендер мазур – үзүрлүү боло алышпайт.

Бул эки топтун өйдө төмөнүн таразалаган ортомчу топ болсо алардын олуялыктарын четке каккан жок, бирок жолдору менен тутунган пикирлерин да кабыл кылган жок. Булар минтип айтышат: «Булар напсилерине жеңилип шарият маселелерин туура эмес түшүнүштү жана маанилерин биле албай жаңылышты».

Тилекке каршы, биринчи топ, айрыкча Куран менен хадистин алгач сырткы маанисин жорумдаган аалымдар Ахли Сунна валь-

Жамааттын жолун сактоо ниети менен чоң олуяларды четке кагып, кала берсе аларды адашкандык жолуна түштү деген тыянакка келишкен. Ал эми ошол олуяларга тараптарлык көрсөткөн экинчи топ болсо алардын башчыларын өтө жакшы көргөнү үчүн акыйкат жолун таштап, жаңылыштык кылып адашкандыкка кирип кетишкен.

Мына ушул айтылгандарга карата көптөн бери мени ойго салган бир маселе бар эле. Бир мезгилде кээ бир адашкан адамдарга ачууланып тескери дуба кылдым. Бирок бул дубамдын каршысына кубаттуу руханий күч чыгып, аны артка кайтарып мага да бөгөт болду.

Кийин карасам бул адашкан адамдар чындыкка тескери иштеринде руханий күчтүн таянычы менен ээрчиткен адамдарын алдыга түртүп ийгиликке жетишип жатышты. Булар бир гана зордук кылуу менен эмес, олуялык күчүнөн пайда болгон арзуу менен жуурулушканы үчүн ыймандуулардын бир бөлүгү ошол арзууга берилип жактырып жатышат, ошол себептүү өтө жаман эмес деген тыянакта калышууда.

Мына ушул эки сырды сезгенде катуу чоочуп «Фесубханаллах» дедим. «Акыйкат жолдон башка олуялык болушу мүмкүнбү? Айрыкча мындай коркунучтуу адашкандык агымга акыйкат адамдары кантип тарапкер болушат?» - дедим. Кийин куттуу арапа күнүндө Ислам адатына байланыштуу окулуусу жактырылган Ихлас сүрөөсүн жүз жолудан кайталап, анын берекеси менен «Маанилүү суроого жооп» аттуу жазылган маселе менен бирге дагы бир акыйкат Аллахтын ырайымы аркылуу жүрөгүмө илхам болду. Ал төмөнкүчө:

Султан Мехмед Фатихтин доорунда болуп өткөн «Жибал Баба окуясына» окшоп, айрым олуялар сырттан туура ойлонуп акылдуудай көрүнгөнү менен ичтен акыл-эсин жоготушкан. Ал эми айрымдары болсо, акыл-эстүүдөй көрүнүп, кээде туура жолдун нугунан чыгып кетишкен. Бул айтылып жаткандардын бир бөлүгү чаташтыруучулар, акыйкатты бири-биринен ажырата албагандар. Акылына мас болгон учурда көргөн маселеге акыйкат кийимин кийгизип, аны ээрчип каталыкка түшөт, бирок ката кылып жатканын билбейт.

Акылына мас болуп, өзүн жоготкондордун бир бөлүгү Кудай астында корголуу. Алар адашкандыкка түшпөйт. Экинчи бир бөлүгү болсо, коргоодо эмес ошон үчүн бидат жана адашкандык топторуна кириши мүмкүн. Ал тургай капырдыкка кириши ыктымал.

Мына, булар убактылуу жана дайымкы өзүн жоготууга түшкөндүктөн, «куттуу мажнундар» – акылынан ажыраган келесоолор деп аталышат. Булар куттуу жана эркин мажнун аталгандыктан жоопкер болушпайт. Жоопкер болбогон соң, сынга алынып айыпталбайт. Өздөрүнүн мажнун аталган олуялыктарын сактоо менен бирге, адашкан жана бидат топторго тарапкер болушуп, тутунган жолун үстүн коюп, ыймандуулар менен акыйкат жолундагы адамдардын өз жолуна кирүүлөрүнө чоң түрткү болушат.

Онунчу маселе

(Зыяратка келген кээ бир досторго эскертүү менен бирге бир эрежени да ачыктап жазууга туура келди.)

Баарына маалым болсун! Бизди көргөнү келгендер дүйнө тиричилик жактан келсе,

бул эшик жабык. Ал эми акыреттик маселе боюнча келсе, бул тарапта эки эшик бар: Эгер мени атак-даңктын ээси деп ойлоп келсе, анда бул эшик жабык. Анткени мен өзүмдү жактырбайм, мени жакшы көргөндөрдү да жактырбайм. Өзүмдү өзүмө сүйдүрбөгөнүнө Аллах Таалага чексиз шүгүр айтам.

Экинчи тарап, бир гана Акылмандуу Куранга ортомчулук жагымдан келсе, бул эшиктен киргендерди чын көңүлдөн кабыл кылам. Булар да үч түрдүү болот: же дос болот, же бир тууган болот, же шакирт болот.

Достун өзгөчүлүгү жана шарты мындай: Рисале-и Нурга жана Куран акыйкаттарына тийиштүү кызматыбызга олуттуу тараптар болуп, туура эмес жолго, бидаттарга жана адашкандыкка жүрөктөн тарапкер болбой өзү да акыйкаттан пайдаланышы керек.

Бир туугандыктын өзгөчөлүгү менен шарты: Рисале-и Нурдун жаюлуусуна чын көңүлдөн олуттуу аракет кылып, беш маал намазын калтырбай окуп, жети чоң күнөөдөн алыс турушу керек.

Шакирттиктин өзгөчүлүгү менен шарты: Рисале-и Нур китептерин өзү жазган чыгарма сыяктуу ага ээ чыгып, аны жаюуну жана ага кызмат кылууну жашоосунун эң маанилүү кызматы деп билиши керек.

Мына бул аталган үч топ менин үч бейнем менен байланыша алышат. Дос менин өз бейнем менен байланышта болот. Бир тууган менин кулчулугум менен байланышта болот. Шакирт болсо Акылмандуу Куранга кылган ортомчулугум жана аалымдык милдетим менен байланышта болот.

Мени менен көрүшүүнүн да үч жемиши бар.

Биринчиси: Ортомчулук аркылуу Куран акыйкаттарын менден же Рисале-и Нурдан жок дегенде бир жолу да болсо сабак алуу.

Экинчиси: Аткарган ибадатымдын акыреттик сообуна үлүшкөр болот.

Үчүнчүсү: Аллахка бурулуп, жүрөгүн байлап, Акылмандуу Курандын кызматында арка-жөлөк болуп, андан тууралык менен хидаят тилөө.

Эгер шакирт болсо күн сайын эртең менен ысымы, кээде кыялы менен жанымда болуп, соопко үлүшкөр болот.

Эгер бир тууган болсо, бир канча ирет жеке ысымы менен же келбети менен дуба-соопторуна үлүшкөр болот. Анан бардык мусулмандар кошулуп, Аллахка «ихвати ва ихвани» деп дуба кылган учурда, алардын катарына кирет. Мен унутсам да, Аллахтын ырайымы унутпайт, билет.

Эгер дос болсо, парз милдеттерин орундатып, күнөөлөрдөн оолак турса, тууган катары дубама кирген болот. Бул үч топ да дуба жана соопторуна мени кошуулары шарт.

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مَنْ قَالَ الْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ الْمَرْصُوصِ
يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا وَعَلَى آلِهِ وَصَحْبِهِ وَسَلَّمَ
سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ
وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيَْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْتَنَا
اللَّهُ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلٌ رَبِّنَا بِالْحَقِّ

اللَّهُمَّ يَا مَنْ أَحَابَ نُوحًا فِي قَوْمِهِ * وَيَا مَنْ نَصَرَ إِبْرَاهِيمَ عَلَى
 أَعْدَائِهِ * وَيَا مَنْ أَرْجَعَ يُوسُفَ إِلَى يَعْقُوبَ. وَيَا مَنْ كَشَفَ
 الضَّرَّ عَنْ أَيُّوبَ. وَيَا مَنْ أَحَابَ دَعْوَةَ زَكَرِيَّا * وَيَا مَنْ
 تَقَبَّلَ يُونُسَ ابْنَ مَتَّى نَسْتَلُكَ بِأَسْرَارِ أَصْحَابِ هَذِهِ الدَّعْوَةِ
 الْمُسْتَجَابَاتِ أَنْ تَحْفَظَنِي وَتَحْفَظَ نَاشِرَ هَذِهِ الرِّسَائِلِ وَرُفَقَاءِهِمْ
 مِنْ شَرِّ شَيْطَانِ الْإِنْسِ وَالْجِنِّ وَانصُرْنَا عَلَى أَعْدَائِنَا وَ لَا
 تَكِلْنَا إِلَى أَنْفُسِنَا وَ اكشِفْ كُرْبَتَنَا وَ كُرْبَتَهُمْ وَاشْفِ أَمْرَاضَ
 قُلُوبِنَا وَ قُلُوبِهِمْ آمِينَ آمِينَ آمِينَ

***

Урматтуу окурмандар!

*Сунуш жана пикирлериңизди төмөндөгү электрондук
дареги аркылуу билдирсеңиздер болот.*

nurilim.rnk@gmail.com

